

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 10-282 М групи
Спеціальності 081 Право
Освітньо-професійної програми «Право»
Біляєва Інна Володимирівна

Керівник: к.ю.н., доцентка **Волкович О.Ю.**

Рецензент:

завідувачка кафедри публічного управління
та права Херсонського державного аграрно-
економічного університету
к.ю.н., доцентка **Сімонцева Л.О.**

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика інституту адміністративної відповідальності неповнолітніх.....	6
1.1. Особливості розвитку особи неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності.....	6
1.2. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.....	19
РОЗДІЛ 2. Адміністративні проступки неповнолітніх та особливості застосування адміністративної відповідальності до них.....	28
2.1. Поняття та класифікація адміністративних проступків, які вчинюються неповнолітніх.....	28
2.2. Особливості застосування адміністративної відповідальності до неповнолітніх.....	51
ВИСНОВКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Серед видів юридичної відповідальності, адміністративна відповідальність має найпоширеніший характер. Будь-яка держава зміцнюючи правопорядок намагається боротися з таким негативним явищем як адміністративний проступок. Особливо негативним це явище є у випадку коли воно вчиняється неповнолітніми. Оскільки дана категорія осіб вимагає підвищеної уваги з боку як законодавця так і суб'єктів, які здійснюють адміністративно-деліктне провадження, тому і передбачено певні особливості щодо притягнення їх до адміністративної відповідальності.

Це викликано тим, що неповнолітні є категорією суб'єктів на яких ще можливо вплинути і перевиховати особу правопорушника. Тому питання адміністративної відповідальності неповнолітніх завжди буде актуальним.

Інституту адміністративної відповідальності присвячені праці багатьох вчених серед яких О.Б. Андрєєва, О.В. Алексєєва, О.М. Бандурка, О. Дубіна, Ю.П. Битяк, Т.М. Іванова, Р. В. Кимлик, В.К. Колпаковим, О.О. Кукшинова, Н.В. Лєсько, К.А. Музикант, М.М. Стефанчук, О.Г. Стрельченко, Б.П. Урбанський, Є.П. Филипенко, О.Л. Чернецький та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційна робота виконана згідно з розробленим кафедрою галузевого права факультету бізнесу і права ХДУ планом проведення актуальних наукових досліджень та у відповідності до ініціативної теми кафедри («Теорія та практика реформування галузевого законодавства України», № 0118U006817).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є всебічна адміністративно-правова характеристика адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Для того щоб досягти поставленої мети нами було сформульовано наступні завдання:

- висвітлити вагомість психологічного і вікового розвитку особи неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності;
- дослідити поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх;
- розкрити поняття та класифікація адміністративних правопорушень неповнолітніх, які вчиняються неповнолітніми.
- розкрити значення та властивості заходів впливу та адміністративних стягнень, що застосовують до неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини врегульовані нормами адміністративного права.

Предметом дослідження є правові та організаційні особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Методи дослідження. Для досягнення мети роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні наукові методи пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів. Робота є одним із ґрунтовних наукових досліджень особливостей адміністративної відповідальності неповнолітніх, які виникають у зв'язку із застосуванням норм про відповідальність за вчинення ними правопорушень.

В результаті дослідження були сформульовані новітні наукові принципи, висновки та пропозиції, які включають деталі наукової новизни, зокрема:

1. Розроблено положення щодо визначення психологічних і вікових аспектів розвитку особи неповнолітнього в контексті того, що велике значення відіграють умови виховання неповнолітнього і соціальне середовище в якому він знаходиться.

2. Обґрунтовано, що перелік правопорушень, передбачених статтею 13 КУпАП, за які вони несуть адміністративну відповідальність на загальних засадах є такими, що несуть велику суспільну небезпеку. І як правило в подальшому особи, що вчиняють такі адміністративні проступки схильні і до вчинення кримінальних правопорушень.

3. Крім того, доцільно на процесуальному рівні обов'язково за вчинення проступку неповнолітнім притягувати батьків за неналежне виховання, щоб це не було правом, а було обов'язком суб'єкта який приймає відповідне рішення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що визначені в роботі особливості можуть бути використані під час викладання дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу» та ін.

Апробацію результатів дослідження здійснено в збірнику міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації» (26 листопада 2021 р., м. Херсон).

Публікація: Біляєва І.В. НАЗВА. *Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації: збірник міжнародної науково-практичної конференції – готується до друку.*

Структура кваліфікаційної роботи визначено у відповідності до мети та завдань кваліфікаційної роботи та включає вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

2.1. Особливості розвитку особи неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності

У статті 3 Конституції України зазначено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і напрямок діяльності держави». Інша стаття Основного Закону зазначає, що «діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним» (ст. 52) [37]. Отже, визнання Конституцією України життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки неповнолітніх (дітей) найвищою соціальною цінністю, з одного боку, та законодавче визнання їх рівності, з іншого, має бути забезпечено визнання Конституцією України найвищою соціальною цінністю. пріоритет і головний обов'язок держави - Україна.

Однак соціально-економічний розвиток є нестабільним, а іноді і непередбачуваним, що призводить до зниження реальних доходів і рівня життя населення України, втрати традицій сімейного виховання, недоліків в організації роботи соціальних служб, громадських об'єднань. та правоохоронні органи призводять до зростання кількості злочинів серед неповнолітніх. , діти вулиці, для яких вулиця стала домом, як альтернатива сімейному вихованню. Так, наприклад, порівняно з 2018 р. у 2019 р. Підліткова чутливість зросла на 24% [3, с. 5]. Майже кожне десяте правопорушення вчиняється неповнолітніми у стані алкогольного сп'яніння. Щорічно з вулиць українських міст і селищ виводять від 15 до

30 тисяч безхатків. А кожного шостого неповнолітнього жебрака чи бродягу кілька разів доставляють до поліції [29, с.8]. Причиною свого бродяжництва 52,6% дітей, які перебувають у притулках для неповнолітніх, назвали конфлікт у сім'ї, 51% таких дітей – з неповних сімей, 45,2% – з малозабезпечених сімей, 37,3% – з функціонально неплатоспроможних. За 2019р. На обліку зареєстровано 1500 неповнолітніх, які вживають наркотики [3, с.8].

Сучасне становище сім'ї призводить до того, що батьки, перш за все, піклуються не про моральне виховання дитини, а про забезпечення її елементарного фізичного існування. Залишившись поза сім'єю і не відвідуючи навчальних закладів, безпритульні діти займаються бродяжництвом, жебрацтвом, крадіжками, вживають алкогольні напої, токсичні речовини. За статистикою, понад 80 тисяч сімей з різних причин не виконують виховні функції щодо власних дітей. Понад 100 тисяч дітей позбавлені батьківського піклування, з них майже 20 тисяч потребують притулку [68]. На обліку у справах неповнолітніх перебуває близько 150 тисяч дітей. Діти, які бродять або жебракують, мають схильність до правопорушень, вживають наркотичні засоби, психотропні речовини та алкогольні напої. Такі діти часто стають жертвами сексуальних злочинів і залучаються до протиправної діяльності дорослих. Були поодинокі випадки жорстокого поводження з дітьми. Збільшення кількості таких дітей, у свою чергу, становить загрозу для суспільства [68].

Найбільш поширеними протиправними діяннями неповнолітніх є адміністративні правопорушення, які, на жаль, мають виражену тенденцію до зростання. Слід також врахувати той факт, що затримка адміністративних правопорушень дуже висока; такі дії фіксуються лише за офіційно виявлені правопорушення, щодо яких розпочато адміністративне переслідування [22, с.34]. Важливим є з'ясування особливостей психологічного та вікового розвитку особистості

неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності. Однією з таких особливостей є те, що їх нервова система постійно знаходиться в процесі формування та вдосконалення, тоді як у дорослих вона вже сформована, що, як і годиться, потребує більш послідовного врахування особливостей їх психологічного та вікового розвитку. . Зокрема, А.Є.Фрейєров вважає, що у дітей та підлітків формування мозку не закінчується, а тому вони не мають або недостатньо тих якостей, які забезпечують правильність і корисність актів поведінки в їх біологічному та соціальному планах [88, с.40]. Психологічний та віковий розвиток особистості неповнолітнього – це ті критерії, які, з одного боку, визначають здатність особи бути учасником певних правовідносин, у нашому випадку тих, що виникають у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення. адміністративне правопорушення, з іншого боку, вони свідчать про його індивідуальні (особисті) особливості.

Перед безпосереднім дослідженням значення психологічного та вікового розвитку особистості неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності доцільно було б уточнити такі категорії, як «особистість», «неповнолітній», «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», «суб'єкт адміністративного правопорушення», «суб'єкт адміністративної відповідальності»; «суб'єкт адміністративно-деліктних відносин». Отже, поняття особистості є багатозначним, з одного боку, воно характеризує суб'єкта діяльності, в єдності його індивідуальних властивостей і соціальних ролей, з іншого, означає соціальну властивість особистості, сукупність соціально значущих рис в ній, що сформувалися в процесі взаємодії з іншими людьми. і які роблять його предметом праці, знань та спілкування. Формування особистості відбувається під впливом багатьох факторів. Як зазначає один психолог Б.Г.Ананьєв, «становлення людини як особистості пов'язане з відносно високим рівнем нервово-психічного розвитку, який

є необхідною передумовою такого становлення» [9, с.108]. Водночас поняття особистості характеризує не тільки зрілу людину, а й дитину в процесі свого розвитку, що складається з певних етапів соціалізації, зокрема оволодіння певною кількістю знань (умінь), засвоєння моральних норм, соціальних цінностей. Сьогодні загально визнано, що формування особистості відбувається в діалектичній єдності біологічних і соціальних факторів. Їх взаємозв'язок у формуванні особистості ще не розкритий у всіх його проявах. Визнається лише те, що соціальне, яке поступово формується в людині, мобілізує її біологічні характеристики, необхідні для реалізації диференційованої поведінки.

Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) не дає визначення терміну «неповнолітній», хоча він у ньому широко використовується [33]. Те саме стосується і Кримінального кодексу України, в якому окремий розділ присвячений особливостям кримінальної відповідальності неповнолітніх [38]. Визначення цього терміну дає Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», в якому «неповнолітніми є громадяни віком до 18 років» [66]. Проте слід зазначити, що неповнолітніми під КУпАП є особи віком від 16 до 18 років; у КК – від 14 до 18 років. Отже, пропонуємо у статті 13 КУпАП вважати, що «неповнолітньою є особа, яка на момент вчинення правопорушення досягла віку 16, але не досяг 18 років».

Поряд з терміном «неповнолітній» у Кодексі про адміністративні правопорушення вживається термін «дитина», у якому Закон України «Про охорону дитинства» означає «особа, яка не досягла 18 років (більшість), якщо згідно з законом, який до нього застосовується, він не набуває прав повнолітньої особи раніше "[64]. Юридичне визначення "діти" включає поняття особи, яка не досягла повноліття. Тому терміни "неповнолітні" і "діти" можна вважати синонімами, крім випадків, коли термін "діти" застосовується до осіб, які не досягли повноліття

(наприклад, у цивільному та сімейному законодавстві діти є спадкоємцями своїх батьків, незалежно від віку)...

В одному з тлумачних словників української мови предмет визначається як: 1) істота здатна пізнавати навколишній світ, об'єктивну реальність та цілеспрямовану діяльність; 2) особа, група осіб, організація, яка має активну роль у певному процесі; 3) особа чи організація як носій певних прав та обов'язків [87, с.578]. У науковій літературі під суб'єктом розуміють «особу», «особу», «громадянин» тощо, тобто жива істота (фізична особа), а також не проживаю (юридична особа) [18, с. 41] чотирнадцять. У соціальному плані суб'єкти означають членів суспільства [73; 80; 79 та ін.]. У політичному плані суб'єкт виступає як громадянин, особа без громадянства, іноземний громадянин, біженець чи вимушений мігрант, об'єднання громадян тощо [17; 87; 56 та ін.].

У теорії права загалом і в адміністративному праві зокрема немає єдності думок щодо таких категорій, як «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин». Одні вчені вважають їх тотожними, інші – мають певні відмінності, зокрема такі: 1) конкретний громадянин як постійний суб'єкт права не може бути учасником усіх правовідносин одночасно; 2) новонароджені, малолітні діти, психічно хворі є суб'єктами права, але не суб'єктами більшості правовідносин; 3) правовідносини не є єдиною формою реалізації права [84, с.482].

На нашу думку, не слід змішувати категорії «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин». Наприклад, суб'єкт адміністративного права має потенціал для вступу в адміністративні правовідносини. У конкретному випадку він не може бути учасником правовідносин. Якщо неповнолітній не вчиняє адміністративних правопорушень, то він не є суб'єктом адміністративно-деліктних відносин. Неповнолітній за його межами теоретично не може брати участь у жодних адміністративних правовідносинах, тобто не бути їх суб'єктом, але він є суб'єктом

адміністративного права, оскільки він, як громадянин, наділений сукупністю прав та обов'язків».

Таким чином, суб'єкти права і суб'єкти правовідносин – це різні категорії. Суб'єкт права є носієм суб'єктивних прав та обов'язків, передбачених правовими нормами, має потенціал для участі у правовідносинах, тоді як суб'єкт правовідносин є реальним учасником правовідносин.

Адміністративно-правові відносини в літературі визначають як: 1) суспільні відносини в сфері державного управління, учасниками яких є носії прав і обов'язків, що регулюються нормами адміністративного права. [5, с.40] ; 2) система прав та обов'язків органів державної влади, посадових і службових осіб, громадян та інших суб'єктів, а також взаємовідносини між ними внаслідок реалізації державної виконавчої влади та відповідальності у сфері державного управління [7, с. 167]. Адміністранти визначають різні ознаки адміністративних відносин. На нашу думку, визначальною ознакою адміністративно-правових відносин є те, що вони регулюються адміністративно-правовими нормами, більшість з яких мають імперативний характер.

В адміністративному праві суб'єкт розуміється як носій (власник) прав та обов'язків у сфері державного (публічного) управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, здатний здійснювати надані права та виконувати покладені на нього обов'язки [8, с.94]. Здатність мати права і обов'язки у сфері публічного управління (адміністративний потенціал), здійснювати права і обов'язки в сфері публічного управління (адміністративний потенціал), наявність суб'єктивних прав і обов'язків у сфері публічного управління. формують адміністративно-правовий статус суб'єкта.

Неповнолітні - це не просто суб'єкти, а спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності, до яких, як правило, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП [33] .

Зокрема це:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

«В часткових інцидентах неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах» (у разі вчинення дрібних крадіжок, порушення правил дорожнього руху, дрібного хуліганства, стрілянини з вогнепальної зброї в населених пунктах, умисної непокори вимогам закону чи порядку). працівника поліції, а також порушення правил поводження зі зброєю та боєприпасами). Однак у цих випадках не виключається застосування заходів, передбачених статтею 24-1, якщо з урахуванням характеру правопорушення та особи правопорушника доцільно застосувати до нього ці заходи. Винятком з цього правила є вчинення неповнолітнім злісної непокори законному розпорядженню чи «вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку» та державного кордону, військовослужбовця (ст. 185 КУпАП) [33].

Бувають одиничні ознаки накладення адміністративних стягнень на неповнолітніх, коли вони притягуються до відповідальності на загальних підставах. Отже, адміністративний арешт до них не застосовується, як зазначено у статті 32 КУпАП. Крім того, обставиною, що пом'якшує покарання, визнається вчинення неповнолітнім адміністративного правопорушення.

На нашу думку, законодавець досить ретельно обрав диференційований підхід до адміністративної відповідальності

неповнолітніх з урахуванням положень психології, які визначили особливості, які притаманні неповнолітнім на певному етапі їх фізичного та духовного розвитку.

Більш докладно суть і особливості заходів впливу та адміністративних покарань, що застосовуються до неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень, ми обговоримо в наступних питаннях дипломної роботи.

Уточнивши такі категорії, як «особистість», «неповнолітній», «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», «суб'єкт адміністративного правопорушення», «суб'єкт адміністративної відповідальності»; «Суб'єкт адміністративно-деліктних відносин», проаналізувавши загальні та особливості, що характеризують суб'єкт адміністративної відповідальності і провівши загальну характеристику неповнолітніх як суб'єктів адміністративної відповідальності, переходимо до безпосереднього розгляду важливості психологічної відповідальності. вікове розвиток особистості неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності.

Щоб зрозуміти внутрішній світ неповнолітніх правопорушників, у тому числі й моральні якості, необхідно знати їх життєві позиції, ставлення до навколишньої дійсності, до людей, до суспільства. Це неможливо без вивчення їхніх потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності тощо. У літературі зазначається, що людина в процесі засвоєння певної системи соціальних ролей і культури може сприймати як позитивні, так і «помилкові цінності» [30, с. 95]. У зв'язку з цим можна говорити про ціннісної орієнтації неповнолітнього правопорушника, яка безпосередньо пов'язана з конкретними умовами його життя і мікросередовища, а також про соціальну установці, де ціннісні орієнтації проходять через призму особистісних якостей. Це означає, що процес соціального виховання моральності та

правосвідомості тісно пов'язаний з нормативно-психологічними підходами до підростаючого покоління в широкому сенсі.

На формування мінора впливають макро- і мікробар'єри. Отже, з одного боку, процес формування особистості неповнолітнього залежить насамперед від соціально-економічних умов, від структури суспільної свідомості, що склалася в тій чи іншій країні на певному етапі її розвитку. З іншого боку, не менш важливою обставиною, що впливає на розвиток людини та її соціальні установки, є умови виховання та навчання неповнолітнього. Процес формування особистості дуже тривалий і складний, при цьому важливу роль відіграють батьки дитини. Подальший розвиток пов'язаний з розширенням соціальних зв'язків і ролей. Отже, починаючи зі школи, засвоюється певна форма поведінки. Саме оточення підлітка визначає, якою буде ця форма поведінки - законною чи незаконною. І від того, яку форму поведінки обере неповнолітній, залежить, стане він суб'єктом адміністративної відповідальності чи ні.

За словами В.М. Оржеховської, яка досліджувала проблемні питання профілактики правопорушень серед неповнолітніх, соціально-культурні потреби значної частини неповнолітніх залишаються примітивними. «Досить інфантильне ставлення сучасних неповнолітніх до пошуку місця в житті (37%), до власного інтелектуального розвитку (78%), до культурного розвитку (73%), до свого здоров'я та здорового способу життя (47%)». Значна кількість неповнолітніх (близько 60%) має наркозалежну спрямованість, що спричиняє різке зростання правопорушень та злочинності серед підлітків. Занепокоєння викликає ситуація у сфері сім'ї та шлюбу. Понад мільйон дітей виховується в неповних сім'ях. Кожна десята дитина народжується поза шлюбом у матерів віком до 30 років. Кризовим можна назвати стан організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах, організації праці на виробництві. Культурна інфраструктура, яка створювалася в Україні

десятиліттями, зменшується [52, с.5-6]. Ці та багато інших негативних соціальних факторів стають причиною протиправної поведінки неповнолітніх. В одних випадках асоціальні вчинки можуть бути наслідком свідомо прийнятих у людини поглядів, ідей, ідей, які вона послідовно реалізує в сприятливих для цього умовах, в інших - результатом легковажного ставлення особистості неповнолітнього до наслідків свого вчинку. , наслідок юнацької емоційності та копіювання. Крім того, незважаючи на те, що неповнолітні дуже відрізняються між собою за рівнем інтелектуального та вольового розвитку, темпераментом і характером, різним колом інтересів тощо, тоді і як годиться – необхідно вивчати їх психологічні та вікові особливості.

Питання психологічного та вікового розвитку неповнолітніх досліджували у своїх роботах такі вчені як Б.Ананьєв, Ю.Антонян, Л.Божович та інші. Психологія вивчає таке явище, як девіантна (лат. *Deviantio* - відхилення) поведінка неповнолітніх. Така поведінка завжди пов'язана з невідповідністю людських дій, дій, видів діяльності, поширених у суспільстві чи його групах, нормам, правилам поведінки, стереотипам, очікуванням, установкам, цінностям [45, с.20]. У науковій літературі під девіантною поведінкою розуміють дії людини, дії, що не відповідають офіційно встановленим або фактично встановленим нормам і очікуванням у даному суспільстві [52, с.51].

Одним із різновидів девіантної поведінки є вчинення правопорушень. Використання методів соціальної психології відкриває широкі можливості для пошуку нових фундаментальних підходів до аналізу соціально-психологічних явищ у нестабільному світі нових соціально-психологічних досліджень, у тому числі для підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями в молодіжному середовищі [10, с.364].

Проведений аналіз літератури показав, що однією з причин протиправної поведінки неповнолітніх є різного роду відхилення та

порушення в їх психічному розвитку: акцентування рис характеру або психопатичних проявів, розумова відсталість, соціально-педагогічна занедбаність, психопатії, неврози тощо. [10, 24 та ін.]. Так, із порушень психічного розвитку 42,8% неповнолітніх, які вчинили правопорушення, мають діагноз психопатії та акцентуації рис характеру [24, с. 126]. С.О. Тарарухін та О. І. Селецький серед 830 обстежених підлітків виявили 202 підлітка з різними формами психопатії. Серед них 50 неповнолітніх, які «страждають органічною психопатією, 49 - надмірно збудженою, 48 - істеричною, 37 - афективно нестійкою, 18 - псевдологічною психопатією (патологічні брехуни)» [76, с.124]. За підрахунками О.Ф. Зелінського, співвідношення кількості правопорушників і законослухняних у групі неповнолітніх психопатів становило 7: 3, а через 5 років у цій же групі вже 9: 0,5 [26, с. 228].

Відставання в засвоєнні шкільних знань збільшує відрив дитини від школи, породжує в ній негативне ставлення до навчання. Вихід із цієї ситуації ми бачимо у створенні спеціальних шкіл для дітей з психічними відхиленнями та педагогічною занедбаністю, розробці індивідуальних програм навчання, організації спеціальних шкіл-інтернатів, що дозволяють ізолювати дитину з психічними порушеннями в поведінці, людину, схильну до правопорушень, з метою виправлення психіки та профілактики правопорушень.

Низький освітній та культурний рівень неповнолітніх, а також недоліки виховної роботи як вдома, так і за місцем навчання визначають недорозвиненість їхніх поглядів та інтересів, що негативно позначається на інтелектуальному та морально-психологічному розвитку їх особистості. Усіх неповнолітніх із зазначеними відхиленнями можна об'єднати в групу, яка характеризується загальними рисами особистості, такими як неврівноваженість, імпульсивність, безвідповідальність, низький рівень самоконтролю та самодисципліни. Ці підлітки мають «вузький кругозір, бідний словниковий запас, вони не вміють чітко

висловлювати свої думки, характеризуються низьким рівнем знань, відсутністю елементарної культури, затримкою інтелектуального розвитку.»

Жага неповнолітніх до самостійного життя, яка з часом приймає спотворені форми і має загальну негативну спрямованість, виражається потребою підлітка до самостійної господарської діяльності. Однак занадто раннє вступ неповнолітніх у господарські відносини супроводжується різними негативними проявами, зокрема з досягненням такої мети, як «красиве життя», і, як впливає з її реалізації за допомогою так званого «легкого заробітку». Психологи пояснюють це, з одного боку, відсутністю реальної можливості найповнішого задоволення цієї потреби, а з іншого боку, несформованістю відповідних культурних традицій у суспільстві [91, с.38].

На нашу думку, суттєвою психологічною характеристикою особистості неповнолітнього правопорушника є його агресивність, спрямована проти інших. Д.О. Шестаков зазначає що «насильство як самоціль, як спосіб реагування на конфліктну ситуацію та прояв свого «я» може бути безпосередньо пов'язаним з нездоровою родинною атмосферою [90, с.63-64]. В науковій літературі широко розповсюдженою є думка, що особи, які поповнюють ряди правопорушників, в дитячі та юнацькі роки часто бували об'єктом батьківської агресії, в тому числі прихованої, усвідомити яку вони були не в змозі, але вона назавжди позначилась на їх психіці [11, с.288]. Як вірно, на нашу думку, зазначає Ю.М.Антонян, «мікросередовище, в якому поширені пияцтво, грубість, неповага, зневажливе ставлення до людської гідності, небажання рахуватись з почуттями та інтересами інших осіб, статева розбещеність сприяють формуванню особистості правопорушника» [12, с.34].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що під впливом негативних явищ у соціальному середовищі неповнолітнього,

ще до вчинення перших антисупільних вчинків формується система поглядів і переконань, агресія розглядається або як ефективний спосіб боротьби, розв'язання конфлікту, або як самоціль асоціальної поведінки. Під впливом оточення неповнолітній засвоює норми поведінки, пристосовується до вимог сім'ї, школи та інших соціальних груп, в які він вступає або з якими він взаємодіє. За прикладом оточуючих і на основі приписів соціального контролю неповнолітній пристосовується до соціальних стандартів, приписів моралі та права.

Так, у психологічному аспекті особистість неповнолітніх правопорушників відзначається такими ознаками, як: викривлене уявлення про сутність і значення таких важливих моральних понять і категорій, як мужність, вірність, дружба, героїзм, скромність; помилкова оцінка осіб, явищ, подій; не вміння оцінити людину в сукупності всіх її властивостей і якостей; надання переваги зовнішнім проявам поведінки людини, без урахування її справжніх мотивів і цілей; нестійкість психіки, зумовлена процесом становлення особистості, фізичного і духовного розвитку організму; емоційна неврівноваженість, підвищена збудливість, різкі перепади настрою; загострене ставлення до навколишнього середовища, до всього нового, незнайомого за відсутності необхідних знань і досвіду; підвищена фізична активність, надлишок невитрачених сил і енергії; прагнення до самовираження та самоствердження «за будь-яку ціну»; відмова від «чужих порад», педагогічних та інших форм виховного впливу; бажання показати і довести свою «зрілість», прагнення до лідерства; надмірна довірливість, схильність до наслідування негативної поведінки; несформовані життєві орієнтації та установки; грубість переходить у жорстокість; примітивні погляди на статеві стосунки, які зводяться до фізіологічного акту; безладність і безсистемність статевого акту; готовність до агресивних нападів на особистість інших осіб з метою реалізації своїх бажань; моральна нечутливість, при якій стирається межа між дозволеним і

недозволеним; звичка до безцільного проведення часу; стійка напруга визначається як тривога, яка може бути викликана відчуженням у сім'ї з боку батьків, може бути явною або прихованою.

Отже, психологічні якості особистості неповнолітнього правопорушника можна розглядати як основу внутрішніх психічних процесів, пов'язаних з вибором стереотипів протиправної поведінки, з різноманітними варіантами мотиваційних програм. У той же час соціально-демографічні та правові характеристики, а також соціальні прояви іноді створюють сприятливі умови для реалізації цих тенденцій.

1.2 Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх

У попередньому розділі ми проаналізували психологічний та віковий розвиток особистості неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності, виявили такі категорії, як «особистість», «неповнолітній», «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», «суб'єкт адміністративного правопорушення», «суб'єкт адміністративної відповідальності»; «суб'єкт адміністративно-деліктних відносин». Завданням цього підрозділу є визначення поняття та ознак адміністративної відповідальності взагалі та неповнолітніх як суб'єктів адміністративної відповідальності зокрема.

Важливим елементом верховенства права, умовою його реалізації є дотримання принципу законності, суть якого, на нашу думку, полягає в тому, що жодна фізична чи юридична особа не може бути звільнена від обов'язку виконувати з (дотриманням) правових норм законодавчих та підзаконних правових актів. Наслідком реалізації принципу законності є верховенство права, існує система правовідносин, яка формується в результаті реалізації режиму

законності, правових принципів, системи права та законодавства усіма суб'єктив суспільних відносин і характеризується станом правопорушень. Ефективним засобом підтримання правопорядку в суспільстві як елементів правової держави є юридична відповідальність взагалі та адміністративна відповідальність.

Встановлення правових приписів саме по собі не може забезпечити стан правопорядку. Нам потрібен механізм державного примусу для забезпечення виконання нормативно-правових актів, одним із видів якого є юридична відповідальність. Кожна особа зобов'язується узгоджувати свої дії з нормами, що склалися в суспільстві, і повинна усвідомлювати можливість негативних наслідків у разі порушення цього обов'язку. Саме це визначає існування такого соціального явища, як відповідальність. Питання адміністративної відповідальності неповнолітніх досить тісно пов'язане із загальними проблемами юридичної відповідальності, з одного боку, та загальними проблемами адміністративної відповідальності загалом, з іншого, і тому, перш ніж безпосередньо вивчати особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх, слід зазначити, що питання адміністративної відповідальності неповнолітніх неповнолітніх. доцільно було б з'ясувати сутність юридичної відповідальності в цілому та специфіку адміністративних деталей.

Проблема юридичної відповідальності є однією з ключових в юридичній науці і досліджується не лише загальною теорією права, а й такими галузевими науками, як кримінальне право, цивільне право, адміністративне право, трудове право. Проте, тим не менш, основу для його вивчення заклали вчені, які спеціалізуються на загальній теорії права. Зокрема, досить детально ця проблема була висвітлена в працях С.С.Алексєєва, С.Н. Братусь, В.М. Горшенев, В.В. Копейчиков, В.М. Кудрявцева, О. Ф. Скакун, П. М. Рабінович, М. А. Цвік, В.Н. Хропанюк, А. С. Шабуров та багато інших учених. Але,

незважаючи на значну увагу, яка приділялася дослідженню сутності юридичної відповідальності, її загально визнаного та загально визнаного поняття не існує, а навпаки, проведені дослідження стали передумовою для появи ряду різних підходів до цього правового явища.

Згідно з тлумаченням Даля, термін «відповідальність» походить від дієслова «відповідати» і означає «обов'язкове поручительство під страхом відповіді, покарання» [20, с. 717]. С. Ожегов трактує відповідальність як «необхідність, обов'язок відповідати за свої дії, вчинки, відповідати за них» [50, с.412]. В одному з тлумачних словників української мови відповідальність означає «відповідати за когось, значить; відповідати перед законом». осіб за вчинення ними адміністративних правопорушень” [89, с.45-46]. Етимологічне походження цього поняття походить з праслов'янської мови, що означало «знати», «знати» [25, с.390].

Юридична відповідальність є похідною від соціальної відповідальності, під якою розуміють «міру відповідальності дій соціальних суб'єктів (особистостей, соціальних груп, держави) перед взаємними вимогами, правовими та іншими соціальними нормами, інтересами» [80, с. 81].

У науковій літературі юридична відповідальність розглядається як: обов'язок особи передати заходи державного примусового впливу за вчинене правопорушення [6, с.48]; застосування до правопорушника передбачених санкцією правової норми заходів державного примусу, які виражаються у вигляді обмежень особистого, організаційного чи майнового характеру [86, с.99]; як звичайне зобов'язання, але таке, що воно є примусовим [66]; вид і міра державно-владного (примусового) одержання особою особистих, організаційних та майнових вигод за правопорушення, передбачене законом [48, с.431]; закріплене законодавством та передбачене державою юридичне зобов'язання

злочинця зазнати примусового позбавлення певних цінностей, він належав [71, с.135-136].

На нашу думку, така різноманітність підходів до визначення поняття юридичної відповідальності зумовлена тим, що вона, будучи одним із видів громадськості, успадкувала від останньої свої риси. Крім того, у різних галузях права юридична відповідальність проявляється по-різному, її види суттєво відрізняються один від одного, а тому дуже важко сформулювати єдині її визначення та ознаки, які б одночасно характеризували всі види юридичної відповідальності. Проте такі спроби робляться. Так, О. Ф. Скакун відносить до таких ознак: 1) спирається на державний примус у вигляді каральних і правоохоронних (компенсаційних) методів; 2) виражається в обов'язку особи зазнати певних збитків; 3) настає лише за вчинені або вчинені правопорушення у разі встановлення складу злочину; 4) здійснюється компетентним органом у суворій відповідності до закону, а саме - із застосуванням санкцій норм права, які встановлюють вид і міру збитку; 5) здійснюється у процесі правоохоронної діяльності з дотриманням певного процесуального та процесуального порядку та форм, встановлених законом [77, с.431-432].

На нашу думку, окрім зазначених, доцільно віднести такі ознаки юридичної відповідальності: 1) це засіб охорони правопорядку, засіб здійснення державної влади; 2) супроводжується державним та громадським засудженням правопорушення; 3) нормативною основою юридичної відповідальності є система правових норм, яку можна узагальнити у дві групи: а) матеріально-правові, що фіксують загальні питання відповідальності та правопорушень; б) процесуальне, об'єднане провадження у справах про правопорушення; 4) юридична відповідальність настає за наявності трьох підстав: а) нормативної, частиною якої є норма, що закріплює склад; б) фактичний (правопорушення) в) процесуальний (правоохоронний, юрисдикційний

акт). Однак визначальною (головною) ознакою юридичної відповідальності є те, що вона може бути застосована лише за вчинення особою протиправного діяння – правопорушення, яке визнано законодавчим актом.

Один з поширених підходів до роз'яснення природи юридичної відповідальності - це розуміти її двома способами: позитивно і негативно. Отже, з позитивного боку, це відповідальність за майбутні дії, їх усвідомлення, бажання діяти відповідно до встановлених норм, як соціальними, так і правовими, правильно виконувати свої обов'язки і реалізовувати свої права тільки в установленому порядку.

Ми згодні з О.В. Сурилова, який зазначає, що «проблема позитивної відповідальності має політичне звучання, має не тільки правове, а й морально-етичне значення [91, с.399-400]. На думку П.Р. Ставиского, «добровільне виконання службових обов'язків не може розглядатися як відсутність юридичної відповідальності, відсутність правопорушення не тягне застосування заходів відповідальності (відшкодування збитків, завданих крайньою необхідністю і т. д.), застосування заходів щодо захисту суб'єктивних прав». [81, с.13-14].

На думку І.С.Самощенка і М.Х.Фарукшина, «чим вищий рівень соціальної відповідальності в активному (позитивному) значенні, тим менше місця для ретроспективної відповідальності» [74, с.7]. Такої ж думки дотримуються Є.А.Агеєва і А.І.Санталов [1, с.67; 75, с.8]. І. Л. Бачило, М. М. Дорогих, В. А. Юсупов [15; 23; 92].

У негативному аспекті це відповідальність за вже вчинені дії, їх негативні наслідки, порушення певних норм. У науковій літературі також поширена точка зору, що теорія позитивної та негативної відповідальності може бути застосована лише до громадськості в цілому, тоді як будь-яка юридична відповідальність - це завжди реакція на певний акт, тобто вона може бути розглядається лише як відповідальність у негативному аспекті [51; 44 та ін.].

Деякі науковці взагалі не використовують поняття «позитивної» відповідальності, оскільки, на їхню думку, у цьому випадку до правових відносять ті явища, які не характеризуються юридичними ознаками [85, с.434]. Також зазначається, що «Юридична відповідальність з моменту свого виникнення завжди була відповідальністю за минуле, за вчинене протиправне діяння. Інакше можна зробити неприйнятний висновок, що особа, яка не вчинила правопорушення, вже несе юридичну відповідальність. » [74, с.43].

Адміністративна відповідальність, як і інші види юридичної відповідальності, має певні принципи. Так, наприклад, із засадами адміністративної відповідальності С.Т. Гончарук приписує: рівність усіх перед законом; гуманізм; гласність; законність; невідворотність відповідальності за винне діяння; індивідуалізація покарання; відповідність вини та покарання [19, с.22].

Ми згодні з А.Т. Комзюк, який зазначає, що соціальне призначення адміністративної відповідальності полягає в тому, що, «з одного боку, ця відповідальність як один із найважливіших методів державної діяльності має забезпечувати належне виконання завдань і функцій держави, надійний захист прав людини. відповідні суспільні відносини. З іншого боку, реалізація її діяльності має базуватися на найсуворішому дотриманні принципів гуманізму, соціальної справедливості, законності тощо ». [35, с.4].

До особливих ознак адміністративної відповідальності неповнолітніх, на нашу думку, слід віднести:

1) носить, як правило, виховний і нематеріальний характер, оскільки до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, як правило, застосовуються заходи впливу, які не є адміністративними стягненнями, зокрема: обов'язок просити прощення. публічно або в іншій формі від потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють,

або під нагляд педагогічного чи трудового колективу за їх згодою, а також окремих громадян за їх бажанням;

2) за вчинення адміністративних правопорушень в окремих випадках неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах (у разі вчинення дрібних крадіжок, порушення правил дорожнього руху, дрібного хуліганства, стрілянини з вогнепальної зброї в населених пунктах, злісної непокори). до законного клопотання чи розпорядження поліцейського та порушення правил поводження зі зброєю та боєприпасами). Однак у цих випадках не виключається застосування заходів, передбачених статтею 24-1, якщо з урахуванням характеру правопорушення та особи правопорушника доцільно застосувати до нього ці заходи. Винятком з цього правила є вчинення неповнолітнім злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону, військовослужбовця. (ст.185 КУпАП) [33];

3) до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт про що зазначено у ст.32 КУпАП;

4) Справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, розглядаються суддями районних, міськрайонних, міськрайонних судів, які уповноважені притягнути цю категорію суб'єктів до адміністративної відповідальності, а отже, адміністративну відповідальність. щодо неповнолітніх має лише судовий характер;

5) вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність;

6) якщо під час вчинення адміністративного правопорушення шкоди заподіяно неповнолітньому, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а розмір шкоди не перевищує одного

неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати її усунути її своєю працею;

7) інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, а потерпілий, який є неповнолітніми або особами, через свої фізичні чи психічні вади не може самостійно реалізувати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право бути представленими їх законними представниками (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники)

8) встановити стан загального розвитку неповнолітнього, рівень його розумової відсталості та уточнити питання, чи міг він повністю усвідомити сенс своїх дій і наскільки міг би ними керувати, експертна експертиза може бути здійснена галузь дитячої та юнацької психології або поставлені зазначені питання для отримання дозволу від експерта - психіатра;

9) невдача особи на момент вчинення адміністративного правопорушення до шістнадцяти років є обставиною, яка виключає провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Таким чином, вважаємо за доцільне визначити адміністративну відповідальність неповнолітніх як спеціальних суб'єктів як примусове застосування суддями районних, районних у місті, міських, міськрайонних судів заходів впливу, а в окремих випадках – адміністративних стягнень, що тягнуть за собою ці особи обтяжують наслідки, як правило, морального характеру і накладаються на підставах та в особливому порядку, встановлених нормами адміністративного права.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що визначення поняття та ознак адміністративної відповідальності неповнолітніх має як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичне значення виявляється у можливості визначення окремих методологічних аспектів пізнання

цього правового явища, умінні комплексно підійти до його вивчення та відобразити зв'язок з іншими правовими інститутами.

Тут ми розділяємо думку Д.М.Лук'янця, який зазначає, що «для застосування положення КУпАП за його межами, необхідно мати законодавче визначення поняття адміністративної відповідальності, яке має відображати сутність цього правового явища і містити в собі необхідні та достатні класифікаційні ознаки цього виду юридичної відповідальності» [42, с.25].

Практичне (прикладне) значення зумовлено тим, що наявність цілісної картини адміністративної відповідальності неповнолітніх дозволяє врегулювати всю сферу відносин, як матеріальних, так і процесуальних, які виникають у зв'язку з вчиненням адміністративного правопорушення особами. незначне, подальше притягнення до відповідальності, тим самим запобігаючи прогалини в їх регулюванні.

Таким чином, відповідно до ст. 13 КУпАП до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП.

Крім того, законодавець визначає, що у разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених ст. 44, 51, 89, 121-127, 130, ст139, частина третьої ст. 154, частина друга статті 156, статті 173, 173-4, 174, 183-1, 185, 190-195 КУпАП, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах.

Але з урахуванням характеру правопорушення та особи правопорушника до цих осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП. Виняток становить стаття 185 КУпАП, відповідальність за яку в будь-якому випадку настає на загальних підставах.).

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДО НИХ

2.1. Поняття та класифікація адміністративних проступків, що вчинюються неповнолітніми

У попередньому розділі магістерської роботи ми проаналізували значення психологічного та вікового розвитку неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності, сформулювали поняття та виявили особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх, дослідили процес формування та розвиток вітчизняного та зарубіжного законодавства про адміністративну відповідальність неповнолітніх. Предметом даного підрозділу магістерської роботи буде кваліфікація адміністративних правопорушень, вчинених неповнолітніми. Однак, на нашу думку, цьому має передувати з'ясування суті адміністративних правопорушень загалом та їх особливостей зокрема. Одним із завдань цього підрозділу є також характеристика тих адміністративних правопорушень, які найчастіше вчиняють неповнолітні.

Адміністративні правопорушення є одним із найпоширеніших видів злочинності неповнолітніх. Так, за статистикою Департаменту кримінальної поліції у справах неповнолітніх за 2019 р. підрозділами кримінальної поліції у справах неповнолітніх складено понад 50 тис. адміністративних протоколів. Аналіз адміністративної практики дозволив зробити висновок, що найпоширеніші адміністративні правопорушення серед неповнолітніх передбачені статтею 178 Кодексу України про адміністративні правопорушення (вживання алкогольних напоїв у громадських місцях та публічним появою у стані алкогольного

сп'яніння) та статтею 173 Кодексу про адміністративні правопорушення) [28, с. 4].

В адміністративно-правовій літературі загально визнано, що фактичною підставою адміністративної відповідальності в кожному конкретному випадку є адміністративне правопорушення. На відміну від адміністративної відповідальності, поняття адміністративного правопорушення (проступку) отримало законодавче визначення, зокрема, у статті 9 КУпАП під ним розуміють протиправну, винну (умисне чи необережне) дію чи бездіяльність, що посягає на порядку, власності, прав і свобод громадян, за встановленим порядком управління та за які законом передбачена адміністративна відповідальність [33]. У науковій літературі пропонуються інші (відмінні) від законодавчого визначення поняття адміністративного правопорушення (проступку).

Отже, А.Т. Комзюк визначає це як соціально шкідливу, протиправну, вину (умисну чи необережну) дію чи бездіяльність, що посягають на права та свободи громадян, права та законні інтереси юридичних осіб, майно, громадський порядок та громадську безпеку, встановлений порядок діяльності державних органів та установ, за які законодавством передбачена адміністративна відповідальність [35, с.17].

О.І. Остапенко пропонує використовувати термін «адміністративний делікт» під яким він розуміє «передбачену законом суспільно шкідливу (небезпечну), протиправну, винну дію чи бездіяльність, вчинену особою у конкретному місці за певних умов під час посягання на суспільні відносини, які охороняються законом» [54, с.169].

Слід зазначити, що до прийняття чинного Кодексу про адміністративні правопорушення законодавство України не містило визначення адміністративного правопорушення. У рамках колишнього СРСР поняття адміністративного правопорушення на законодавчому рівні вперше було сформульовано в Основах законодавства Союзу РСР

та союзних республік про адміністративні правопорушення, які були прийняті 23 жовтня 1980 року. визначення адміністративного правопорушення розглядалося лише в науковій літературі [31, с.220].

Враховуючи те, що у статті 9 КУпАП одночасно вживаються та ототожнюються два терміни «адміністративне правопорушення» та «адміністративне правопорушення», зокрема останній поміщений у дужки, вважаємо ці категорії синонімами, що означають одне й те саме. проступки та правопорушення як підстави для застосування адміністративної відповідальності Хоча вважалося, що адміністративні правопорушення порушують правові норми та відносини в організаційно-управлінській діяльності, а адміністративне правопорушення – на загальнообов’язкові правила, за порушення (невиконання) яких настає адміністративна відповідальність. було пов'язано з поняттям відповідальності в державному управлінні, а це дозволило зробити висновок, що правопорушення будь-якого виду (злочин, дисциплінарне чи адміністративне правопорушення) є адміністративним, а не якимось іншим, і тягне за собою адміністративне, а не відповідно до , кримінальна, дисциплінарна, цивільна та інша відповідальність [2, с.10].

У науковій літературі можна знайти й інші думки з цього приводу. Так, деякі вчені, навпаки, ці терміни не є тотожними, «оскільки під адміністративним правопорушенням розуміється порушення будь-якої адміністративно-правової норми, незалежно від того, чи передбачена за це відповідальність (наприклад, вимоги ст. 263 КУпАП). Порушено адміністративні правопорушення щодо строків адміністративного затримання). Адміністративне правопорушення слід розглядати як вид адміністративного правопорушення, за яке встановлено адміністративну відповідальність». [72, с.65].

У науковій літературі склад адміністративного правопорушення визначається як «сукупність встановлених законом об’єктивних та

суб'єктивних ознак, що характеризують діяння як адміністративне правопорушення (проступок)» [5, с.163; 16, с.18]. На нашу думку, склади конкретних адміністративних правопорушень виконують такі функції: 1) встановлюють правові підстави для адміністративної відповідальності; 2) передбачити можливість застосування адміністративних заходів; 3) забезпечити єдине застосування закону, правильну кваліфікацію правопорушень; 4) гарантія від безпідставного притягнення осіб до адміністративної відповідальності; 5) обмежити відповідальність рамками досконалого.

До складу адміністративного правопорушення входять ознаки, що характеризують об'єкт, об'єктивну та суб'єктивну сторони та предмет правопорушення. Сутність ознак (елементів) адміністративного правопорушення досить детально вивчена в науковій літературі [5; 4] і тому немає необхідності їх характеризувати.

Тепер розглянемо питання про кваліфікацію адміністративних правопорушень загалом і вчинених неповнолітніми зокрема. Як справедливо, на нашу думку, Ю.О. Тихомиров зазначає, „за допомогою класифікації можна на підставі суттєвих ознак явищ визначити і встановити їх загальні та специфічні риси, зв'язки та відмінності, найбільш повно відобразити взаємодію і своєрідні переходи одного виду в інший” [93, с.42]. У науковій літературі використовуються розбіжні критерії класифікації адміністративних правопорушень [13, с.49; 47, с.95-97; 93, с.54-58; 46, с.43-49 та ін.]. Так, Д.М.Бахрах вказує, що «для поділу всієї сукупності адміністративних правопорушень використано родовий об'єкт посягання і галузь діяльності» [13, с.49]. О. І. Миколенко серед критеріїв, за якими можна кваліфікувати адміністративні правопорушення, обирає такі: залежно від родового об'єкта правопорушення; залежно від форми вини; залежно від об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення; залежно від ступеня суспільної небезпеки [47, с.43-49].

На нашу думку, адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми, можна кваліфікувати за такими ознаками:

1. Залежно від об'єкта посягання: адміністративні правопорушення з посяганням на майно; адміністративні правопорушення на транспорті, будівництві доріг і зв'язку; адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою території; адміністративні правопорушення, що порушують громадський порядок і громадську безпеку; адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління і ін. В юридичній літературі в цілому і в адміністративно-правовій частині в залежності від ступеня узагальнення, рівня абстракції виділяються загальні, родові, приватні і прямі об'єкти злочину. [49;5; 7 та ін.].

2. За результатами: правопорушення з матеріальним складом; адміністративні правопорушення з формальним складом. Адміністративні правопорушення з матеріальним складом — це ті правопорушення, для об'єктивної сторони яких закон вимагає встановлення не лише діяння, а й шкідливих наслідків. Адміністративні правопорушення з формальним складом – це ті правопорушення, щодо об'єктивної сторони яких закон вимагає встановлення лише діяння. Хоча шкідливі наслідки цих правопорушень можуть мати місце, вони виходять за межі складу правопорушення.

3. За способом здійснення: тривалі правопорушення; продовження правопорушення. Тривалі правопорушення – пов'язані з тривалим і безперервним невиконанням обов'язків, передбачених законом (наприклад, проживання без реєстрації, порушення правил військового обліку тощо). Триваюче адміністративне правопорушення – це низка тотожних правопорушень, які вчиняються неодноразово, але зі спільною метою, формою вини, тими самими суб'єктами, засобами дій і в своїй сукупності становлять одне правопорушення.

4. За формою вини як психічного ставлення особи до суспільно шкідливого впливу, який вона здійснила, та її наслідків: правопорушення було вчинене з умислом; правопорушення було вчинено з необережності. Поняття цих форм вини розкриті у статтях 10 та 11 КУпАП. [33].

5. За можливості застосування заходів впливу або адміністративного стягнення: правопорушення за застосовані тільки заходи впливу передбачені статтею 24-1 КУпАП; правопорушення, за які можуть бути застосовані або заходи впливу, або адміністративні стягнення (статті 44, 51, 121-127, частини перша та друга статті 130, статті 173, 174, 185, 190-195 КУпАП). право судді; правопорушення, за яке застосовується лише адміністративне стягнення (ст. 185).

6. За поширеністю (поширеністю):

«1) незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (стаття 44);

2) дрібне розкрадання чужого майна (ст. 51);

3) порушення правил користування транспортними засобами та електротранспортом (ст. 119);

4) порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами, водіями та іншими особами (ст. 127);

5) проїзд без квитка (стаття 135);

6) пошкодження доріг, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд та технічних засобів контролю дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів для їх усунення (стаття 139);

7) пошкодження таксофонів (ст. 148);

8) знищення або пошкодження зелених насаджень чи інших об'єктів благоустрою в населених пунктах (стаття 153);

9) дрібне хуліганство (ст. 173);

10) стрільба з вогнепальної, холодної або пневматичної зброї в населених пунктах і в місцях, не призначених для цього найбільше, або з порушенням встановленого порядку (ст. 174)

11) розпивання алкогольних напоїв у громадських місцях та нетверезість у громадських місцях (178)

12) порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму або правил дотримання тиші в населених пунктах і громадських місцях (стаття 182);

13) завідомо неправдивий дзвінок до спецслужб (ст. 183);

14) умисне непокору законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону, військовослужбовця (ст. 185).

Саме цей критерій ми візьмемо за основу для характеристики правопорушень, які найчастіше вчиняються неповнолітніми. Розглянемо склад деяких із зазначених вище правопорушень. Таким чином, адміністративне правопорушення, передбачене статтею 44 КУпАП (Незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах) є одним із поширених діянь, що характеризують явище наркотизму. Його соціальна шкода полягає в тому, що це правопорушення безпосередньо пов'язане з немедичною наркозалежністю, яка виступає соціальним чинником у розвитку патологічного процесу наркоманії чи токсикоманії. Як свідчить статистика кожного року, офіційний облік складає 70-90 тис. осіб, з них близько 4 тис. – неповнолітні.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я та встановлені законодавством України правила обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» [63]. Руйнуючи здоров'я молоді, ламаючи людські долі, ця

хвороба загрожує не лише збереженню генофонду та інтелектуального потенціалу нації, а й суспільній безпеці держави.

Предметом цього правопорушення є наркотичні засоби та психотропні речовини, які визначаються такими спеціально уповноваженими органами виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Об'єктивною стороною правопорушення є дії з незаконного виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах, визначення яких наведено в постанові Пленуму Верховної Ради України. Суд України (далі – ППВС) «Про судову практику у справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів» № 4 від 26 квітня 2002 р. [67].

Умовою адміністративної відповідальності за це правопорушення є відсутність мети збуту та невеликий розмір виробленого, придбаного, такого збереженого вантажу направляється до наркотичного засобу чи психотропної речовини. Так, згідно з приміткою до статті 44 КУпАП, малий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я, яким є Комітет з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я. здоров'я України. Ознайомлення з відповідними висновками Комітету показує, що визначення малого розміру ґрунтується на наркологічному критерії, тобто щоденна доза наркотичного або психотропного препарату, звичайно, використовується особами, вони зловживають, включаючи сировину, з якої може бути зроблено відповідну кількість доз наркотичної або психотропної речовини, включених до таблиць II, III.

Відповідно до частини 2 статті 44 КУпАП особа, яка добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які вона мала в невеликих розмірах і які вона виготовила, виготовила, придбала,

зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

З суб'єктивної сторони це правопорушення характеризується прямим умислом. Особа розуміє, що здійснює незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів чи психотропних речовин без мети збуту в невеликих обсягах, передбачає шкідливі наслідки та бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків.

Суб'єктом правопорушень, передбачених статтею 44 КУпАП, є будь-яка осудна особа, яка на момент вчинення досягла 16 років. Слід мати на увазі, що до осіб, які вчинили правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів або психотропних речовин у віці від 16 до 18 років, можуть застосовуватись заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП України. Наркоманія та пов'язані з нею злочини є досить поширеними. Правопорушення, що передують вчиненню злочинів, тому в цих умовах пріоритетним для органів внутрішніх справ та інших суб'єктів має стати адміністративно-правова боротьба із злочинністю неповнолітніх, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 51 КУпАП (дрібне викрадення чужого майна), є всі види майна, а будь-яке інше майно є безпосереднім суб'єктом. У 2005 р. назву цієї статті було змінено. Раніше вона називалася «Дрібне розкрадання державної чи колективної власності», що суперечило статті 13 Конституції України, яка говорить: „Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом” [37].

З об'єктивної сторони дане правопорушення характеризується протиправним діянням, спрямованим на заволодіння чужим майном незалежно від форми власності. Викрадення — незаконне безоплатне

заволодіння та (або) обіг чужого майна на користь винної особи чи інших осіб, вчинене з корисливою метою, із заподіянням шкоди власнику цього майна. Для характеристики цього правопорушення важливою є мета, тобто вигода. Крім того, для кваліфікації цього правопорушення вирішальне значення має спосіб його вчинення: крадіжка (крім випадків її вчинення з проникненням у приміщення чи інше сховище), шахрайство; привласнення; відходів, поняття яких сформульовано у Кримінальному кодексі України [38].

Розкрадання чужого майна вважається дрібним, якщо вартість викраденого не перевищує трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, встановлених законодавством України. При цьому, окрім вартості викраденого, враховується також кількість викрадених предметів у натуральному вираженні (вага, об'єм) та їх значення для народного господарства, як зазначено в ППВС «Про практику застосування Законодавство судами України у справах про розтрату державної та колективної власності на підприємствах і організаціях агропромислового комплексу 2 від 27 березня 1987 р. [65].

З суб'єктивної сторони це правопорушення характеризується прямим умислом. Особа усвідомлювала протиправний характер своїх дій, передбачала їх шкідливі наслідки і бажала цього або свідомо допускала настання цих наслідків.

Суб'єктами даного правопорушення є громадяни, які досягли шістнадцятирічного віку та винні у вчиненні цих протиправних дій. Найчастіше місцем вчинення цього правопорушення неповнолітніми є супермаркети, інші магазини та навчальні заклади. Також слід зазначити, що з встановленням відеоспостереження у великих магазинах та постійною присутністю в них спеціалізованої охорони вони позитивно вплинули на динаміку цього виду правопорушень.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 119 КУпАП (порушення правил користування транспортними засобами та електротранспортом), є як майнова безпека, так і безпека громадян.

Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у діях, спрямованих на порушення правил користування транспортними засобами та електротранспортом. Як правило, неповнолітні виконують такі дії: 1) пошкоджують внутрішнє обладнання та скло автобусів, маршрутних таксі, тролейбусів та трамваїв (роблять різні види написів) 2) викидають сміття та інші предмети з вікон та дверей автомобільних або електричних транспортних засобів; 3) куріння в автомобілі або електромобілі. Наприклад, такі дії, як викидання сміття та інших предметів з вікон і дверей автомобілів або електромобілів, на нашу думку, пов'язані, насамперед, з неякісною освітою молоді, з одного боку, а з іншого – з неякісною освітою молоді, зі своєю зухвалою поведінкою. У цьому випадку погане виховання більш характерне для сільської молоді, оскільки в ході опитування 25 учнів однієї із сільських шкіл Харківської області було виявлено, що 17 з опитаних молодих людей вважають звичайним кидати сміття та інші предмети з вікон і дверей автомобільного або електротранспорту (поширене) явище. Для порівняння з 25 учнями однієї зі шкіл району Комінтерну. Харків, лише четверо студентів визначили це як звичайне (нормальне) явище.

Суб'єктивною стороною цього правопорушення може бути як умисел, так і необережність. У першому випадку особа усвідомлює протиправність своєї дії, передбачає її шкідливі наслідки та бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків. У другому – особа передбачала можливість шкідливих наслідків своєї дії, але легковажно розраховувала на її запобігання або не передбачала можливості таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити.

Суб'єктом цього правопорушення може бути особа, яка на момент його вчинення досягла шістнадцятирічного віку.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 127 КУпАП (порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами, водіями та іншими особами), є безпека дорожнього руху. Небезпека порушення правил дорожнього руху полягає в тому, що неповнолітні правопорушники своїми діями не тільки становлять загрозу безпеці дорожнього руху, але й самі часто стають жертвами дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП).

З об'єктивної сторони правопорушення вчинено неповнолітніми, відповідальність за які передбачена цією статтею полягає у: 1) непокорі як пішоходам сигналам дорожнього руху; 2) переходять проїзну частину у невстановлених місцях або безпосередньо перед транспортними засобами, що наближаються; 3) недотримання інших правил дорожнього руху, передбачених пунктами 4, 6, 7 Правил дорожнього руху [62]. Об'єктивна сторона може проявлятися і в недотриманні вимог дорожніх знаків.

Ця стаття передбачає обтяжуючі обставини, зокрема: порушення правил дорожнього руху особами, які керують велосипедами, а також перевізниками та іншими особами, які користуються дорогою; ті самі порушення, вчинені особами, зазначеними у частинах першій або другій цієї статті, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння; порушення, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що спричинили пошкодження транспортних засобів, вантажів, доріг, шляхових та інших споруд чи іншого майна або створення надзвичайної ситуації, а також залишення місця дорожньо-транспортної пригоди. особами, зазначеними у частинах першій або другій цієї статті, до складу яких вони входять.

Суб'єктивна сторона цього правопорушення виражається у формі умислу або необережності.

Суб'єктами цього правопорушення є пішоходи, велосипедисти, водії та інші учасники дорожнього руху (крім водіїв транспортних засобів), які досягли 16-річного віку, вважаються учасниками

дорожнього руху та повинні знати та неухильно виконувати вимоги Правил дорожнього руху.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 135 КУпАП (проїзд без квитка), є відносини щодо перевезення, що виникають між транспортною організацією та громадянами. Під поїздкою без квитка ми розуміємо проїзд без квитка (квиток не був куплений, або був втрачений, комусь відданий) або за недійсним квитом. На міському пасажирському транспорті квиток необхідно придбати не пізніше наступної зупинки після зупинки, де була здійснена посадка. Придбаний (виданий) квиток є доказом укладення договору на перевезення. В іншому випадку подорож вважається поїздкою без квитків.

Об'єктивною стороною цього правопорушення є безкоштовний проїзд пасажирів на видах транспорту, передбачених цією статтею.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується умислом, тобто коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії, передбачала її шкідливі наслідки та бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

Суб'єктом правопорушення є пасажир, який на момент вчинення адміністративної протиправної дії досяг шістнадцяти років. Переважна більшість цих правопорушень вчиняється неповнолітніми на шляху до навчальних закладів та з них, а також під час канікул. Як правило, неповнолітні або показують прострочений квиток, або намагаються перехитрити кондуктора (контролера), перебігаючи від одних дверей до інших, або пред'являють перепустку свого друга.

Об'єкт правопорушення, передбаченого статтею 139 КУпАП (пошкодження доріг, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд та технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів для їх усунення) - це як безпека дорожнього руху, її безперервність, так і право власності на зазначені споруди на дорогах, залізничних переїздах, інших дорожніх спорудах,

передбачених Єдиними правилами ремонту та утримання доріг, вулиць, залізничних переїздів, правилами їх використання та охорони. , які поширюються на автомобільні (заміські) дороги, вулиці міст і доріг загального користування, залізничні переїзди в межах смуги відчуження та червоних ліній і є обов'язковими для їх власників або уповноважених ними органів, організацій, що здійснюють ремонт та утримання дорожнього господарства.

Об'єктивною стороною цього правопорушення є дії з:

- 1) пошкодженням колій, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, трамвайних колій, технічних засобів контролю руху;
- 2) самовільне зняття, закриття або встановлення технічних засобів контролю дорожнього руху;
- 3) створення перешкод для руху транспорту;
- 4) забруднення дорожнього покриття;
- 5) невжиття необхідних заходів щодо їх усунення та попередження інших учасників дорожнього руху про небезпеку, що виникла;
- 6) невжиття посадовими особами заходів щодо заборони руху підлеглих транспортних засобів і машин по гусеничних коліях, покращене покриття яких може бути пошкоджено.

Так, наприклад, псування полягає у неправомірному погіршенні якості об'єктів (їх частин, обладнання тощо) або повному чи частковому виведенні їх у непридатність.

Кваліфікаційною ознакою за частиною другою цієї статті є створення аварійної ситуації або пошкодження транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Суб'єктивна сторона цього правопорушення виражається у формі умислу або необережності.

Суб'єктом може бути як громадянин, так і посадова особа. Найпоширенішими способами вчинення цього правопорушення серед неповнолітніх є: розміщення предметів на шляху, створення перешкод для руху; пошкодження технічних засобів контролю дорожнього руху; несанкціоноване видалення; встановлення технічних засобів контролю

дорожнього руху (їх демонтаж); кидання деяких предметів у рухомі залізничні потяги.

Одним із поширених правопорушень серед неповнолітніх є пошкодження таксофонів (ст. 148 КУпАП). Об'єктом цього правопорушення є як нормальна, так і безперебійна робота комунікацій та майна. Відповідно до пункту 1 Правил користування місцевим телефонним зв'язком, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 385 від 22 квітня 1997 р., Під таксофоном розуміють телефон загального користування [58].

Об'єктивна сторона цього правопорушення виражається у пошкодженні таксофонів, тобто у незаконному виведенні з ладу таксофонів, у зв'язку з чим вони втрачають своє призначення. Крім того, пошкодження таксофонів означає пошкодження безпосередньо таксофонів, а також кабін та інших конструкцій до них. Для кваліфікації дій розмір заподіяної шкоди значення не має. Кожен випадок пошкодження телефонного обладнання та ліній на балансі компанії зв'язку документується актом та підписами представника компанії зв'язку та особи, з вини якої сталася поломка.

Суб'єктивна сторона виявляється у формі умислу або необережності.

Суб'єкт - особа, яка на момент вчинення адміністративного правопорушення досягла шістнадцятирічного віку. Одним із найпоширеніших способів вчинення цього правопорушення неповнолітніми є подряпання телефонного обладнання; відривання трубок; вставляння сторонніх предметів у місця, призначені для карток або жетонів; пошкодження телефонних будок та інших конструкцій для них.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 153 КУпАП (знищення або пошкодження зелених насаджень чи інших об'єктів

благоустрою в населених пунктах), є правовідносини з благоустрою, зокрема щодо озеленення населених пунктів, а також майно.

Предметом цього правопорушення є зелені насадження в населених пунктах, у тому числі міські ліси, ліси зелених зон навколо міст, лісопарки, сквери, бульвари, гаї, розділові лінії доріг та схили шляхопроводів. Складовими частинами зелених насаджень є дерева, кущі, листя, трав'яний покрив ґрунту, квіти, плоди рослин.

Об'єктивна сторона цього правопорушення виражається у:
1) знищенні або пошкодженні зелених насаджень, окремих дерев, чагарників, газонів, клумб та інших об'єктів благоустрою населених пунктів; 2) невжиття заходів щодо їх захисту; 3) самовільне переміщення в інші місця під час забудови певних територій, зайнятих об'єктами озеленення.

Суб'єктивна сторона цього правопорушення виражається у формі умислу або необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути як громадяни, так і службові особи. Знищення або пошкодження зелених насаджень здійснюється неповнолітніми, як правило, під час: розпалювання багаття; будівництво схронів, навісів, так званих «спостережних пунктів» на деревах; під час спортивних та інших ігор.

Одним із найпоширеніших виявлених нами правопорушень, вчинених неповнолітніми, є дрібне хуліганство, відповідальність за яке передбачена статтею 173 КУпАП.

Об'єктом цього правопорушення є громадський порядок, під яким у науковій літературі розуміють: 1) встановлену в державі сукупність правил поведінки в громадських місцях, регламентованих правовими, моральними та іншими соціальними нормами [5, с.474]; 2) стан соціального регулювання, при якому забезпечується життя, здоров'я громадян, їх права і свободи, громадський порядок, мораль, людська гідність» [5, с.476]; 3) певний позитивний стан, що існує в суспільстві,

забезпечення якого гарантує усунення певних небезпек як для суспільства, так і для окремих громадян [83, с.58-62]; 4) «система відносин, врегульована правовими та іншими соціальними нормами, яка формується в громадських місцях у процес спілкування людей, зумовлений потребами суспільства, який має на меті забезпечення спокійної атмосфери суспільного життя, нормальних умов праці та відпочинку людей, діяльності державних органів, а також підприємств, установ та організації.» сутність цієї категорії.

Відмінною рисою дрібного хуліганства від хуліганства, яке прописано в кримінальному процесі, є те, що воно не носить характеру грубого порушення громадського порядку, завдає істотної шкоди суспільним відносинам, законним і законним інтересам громадян. Дрібне хуліганство слід відрізнити від таких подібних дій, як свавілля, приниження гідності, побиття або інші правопорушення, що тягнуть за собою адміністративну відповідальність (п'янства в громадських місцях, порушення правил дорожнього руху тощо).

Об'єктивну сторону цього правопорушення формують: 1) нецензурна лексика; 2) образливе переслідування громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і душевний спокій громадян.

Найпоширенішою формою дрібного хуліганства є нецензурна лексика в громадських місцях, що в науковій літературі означає: 1) «найцинічніші прокльони, що зазвичай належать до сфери статевих стосунків» [21, с.31]; 2) нецензурні висловлювання, одна з найбільш огидних різновидів словесного хамства "[39, с.20]; 3) одна з грубих форм неповаги до суспільної моралі" [14, с.19].

Ще однією формою цього правопорушення є образливі переслідування громадян. Як зазначається в літературі, «чіпляння – це дратівлива поведінка, пов'язана з образливими діями, зневажанням честі та гідності особи та посяганням на чийось волю, причому в грубій,

вседозволеній формі» [14, с.21]. На нашу думку, це може бути: хапання за одяг, примусове тримання за руки, демонстративно здирання головного убору, вимога дати сигарету або пускання диму в обличчя, нецензурна пропозиція дівчині та інші подібні дії. Усі ці випадки характеризуються ігноруванням волі та бажань інших, бажанням нав'язати свою волю, точніше беззаконня.

Ця стаття не містить вичерпного переліку протиправних дій, які можна кваліфікувати як дрібне хуліганство. Це не випадково, оскільки специфічні прояви цього правопорушення надзвичайно різноманітні. Такий різновид законодавець визначив терміном «інші подібні дії». У науковій літературі ці дії зазвичай згадуються як: насильницьке вторгнення в громадські місця, незважаючи на заборону деяким особам, які стежать за порядком; безпідставне порушення спокою громадян телефонними дзвінками, нецензурна лексика по телефону; спів нецензурних пісень; вигуки, свистки під час демонстрації фільмів; шум, крики хуліганських мотивів у вікнах громадян вночі; природні потреби у невідведених для цього місцях; поява в громадському місці в оголеному вигляді; самовільна зупинка громадського транспорту без потреби; нанесення нецензурних малюнків на тротуарах, стінах, парканах, дверях або нанесення непристойних написів; неправдиве повідомлення про смерть родичів, знайомих, якщо це не спричинило тяжких наслідків; грубе порушення черг, що супроводжується образою громадян та проявом неповаги до них; знищення або пошкодження з хуліганських мотивів будь-якого майна в незначній кількості; зривання зі стендів плакатів, плакатів, газет, реклами; навмисне (з пустощів) швидке керування автомобілями та мотоциклами через калюжі біля тротуарів, автобусних зупинок, інших місць скупчення людей тощо.

Дрібне хуліганство може здійснюватися в будь-якій сфері суспільного життя: вдома, на роботі; в будь-якому місці, де знаходяться люди (громадське місце): у квартирі, на вулиці, в установі, на

підприємстві, у транспорті тощо. Дрібне хуліганство має місце також, якщо особа зробила непристойні або непристойні написи про відсутність людей або своїми діями в нічний час демонстративно порушує спокій громадян.

Суб'єктивна сторона цього правопорушення виражається у формі умислу. Особа усвідомлює, що її дії є протиправними, вона передбачає, що в результаті їх здійснення буде порушено громадський порядок і спокій громадян, і бажає цього. Елементом суб'єктивної сторони дрібного хуліганства є також мотив задоволення індивідуальних потреб у самоствердженні шляхом ігнорування гідності інших людей.

Слід зазначити, що це адміністративне правопорушення, на думку переважної більшості науковців, є одним із найнебезпечніших адміністративних правопорушень, вчинених неповнолітніми, що обґрунтовується наступним: 1) дрібне хуліганство є одним із найбільш поширених правопорушень серед неповнолітніх; 2) у кримінологічній теорії дрібне хуліганство розцінюється як «початкова школа» злочинності, особливо насильницької [43]; 3) дрібне хуліганство є засобом виявлення явної неповаги особи до інших і суспільства в цілому; 4) дрібне хуліганство – це нехтування моральними принципами суспільства, правилами спільноти, егоїзм, цинізм, жорстокість тощо.

Суб'єктом адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство є осудна фізична особа, яка на момент вчинення правопорушення досягла 16-річного віку.

Ще одним поширеним правопорушенням серед неповнолітніх є стрілянина з вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї в населених пунктах і в не дуже відведених місцях або з порушенням встановленого порядку, відповідальність за які передбачена статтею 174 КУпАП.

Об'єктом цього правопорушення є громадський порядок та громадська безпека. Вище ми дали кілька поширених у науковій літературі визначень поняття «громадський порядок». Під суспільною

безпекою зазвичай розуміють «сукупність суспільних відносин, що забезпечують на основі правових норм стан збереження матеріальних цінностей громадян, навколишнього середовища, як правило, при використанні джерела підвищеної небезпеки» [4]. На нашу думку, громадська безпека — це сукупність суспільних відносин, пов'язаних із запобіганням або усуненням загроз різного характеру життю і здоров'ю людей та їх майну, які можуть виникнути внаслідок дій людей або негативних проявів джерел підвищення небезпека.

Об'єктивною стороною цього правопорушення є стрілянина з вогнепальної або холодної чи пневматичної зброї калібром понад 4,5 міліметра зі швидкістю кулі понад 100 метрів на секунду в населених пунктах і в невідповідних місцях, а також у визначені місця з порушенням встановленого порядку. Визначення вогнепальної, холодної та пневматичної зброї міститься в Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, транспортування та застосування вогнепальної, пневматичної та холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для стрільби патронами, оснащеними гумою, або подібні за своїми властивостями несмертоносні металеві снаряди та зазначені патрони, а також боєприпаси до зброї та вибухових речовин.

Суб'єктивна сторона правопорушення полягає в тому, що винний умисно порушує правила користування зазначеними об'єктами дозвільної системи та бажає цього. Мотив і ціль не мають значення для кваліфікації. Дане правопорушення скоєно з умислу або необережності.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, яка на момент вчинення адміністративного правопорушення досягла шістнадцятирічного віку. Досить поширені випадки, коли неповнолітні таємно від батьків використовують вогнепальну або пневматичну зброю для стрільби в населених пунктах. Цю стрілянину часто проводить група неповнолітніх.

Також популярним правопорушенням серед неповнолітніх є вживання алкогольних напоїв у громадських місцях та поява в громадських місцях у нетверезому стані, відповідальність за що передбачена статтею 178 Кодексу про адміністративні правопорушення. Об'єктом цього правопорушення є громадський порядок та громадська безпека. Хоча є й інші думки з цього приводу. Так, М. М. Дорогих безпосереднім об'єктом цього правопорушення вважає здоров'я людини та здоров'я населення [23, с.193]. А. С. Васильєв називає об'єктом цього правопорушення «громадський порядок, людська гідність і суспільна мораль». На нашу думку, людська гідність і суспільна мораль охоплюються поняттям «громадський порядок» і насправді не потребують окремого ототожнення.

Об'єктивною стороною цього правопорушення є такі дії: 1) розпивання алкогольних напоїв на вулицях, стадіонах, площах, парках, у всіх видах громадського транспорту та в інших громадських місцях, крім підприємств торгівлі та громадського харчування, в яких продаж алкогольних напоїв на розлив дозволяється виконавчим органом сільської, селищної, міської ради; 2) поява в громадських місцях у нетверезому стані, що ображає людську гідність і суспільну мораль.

Вважаємо недоцільним наводити в цій статті перелік деяких видів громадських місць, доцільніше було б обмежитися таким реченням: «Розпивання алкогольних напоїв у громадських місцях, за винятком тих, у яких можливий продаж алкогольних напоїв. напої дозволено».

Об'єктивна сторона діяння «розпивання алкогольних напоїв у громадських місцях» полягає виключно в активних діях у вживанні алкогольних напоїв. Ми згодні з думкою Д.М. Бахрах про те, що «незаконно розпивати будь-які алкогольні напої горілки, коньяку, вина, самогону чи інших алкогольних напоїв домашнього приготування. Що стосується пиття одеколонів, лосьйонів, оліф та інших хмільних рідин на

алкогольній основі, то такі дії також мають бути розцінюється як адміністративне правопорушення [12, с.41]. Досягнення стану алкогольного сп'яніння не є необхідним, оскільки достатньо самого факту їх розпивання у спеціально не відведених для цих цілей місцях. «розпивання» охоплює не тільки самі факт вживання алкоголю, але також дії, що передують цьому (розливання алкоголю в келихи).

Іншим видом дій, що утворюють об'єктивну сторону цього правопорушення, є поява в громадських місцях у нетверезому стані, що ображає людську гідність та суспільну мораль. При цьому не має значення, який вид вживаного напою містить алкогольну складову (це може бути пиво або інший слабоалкогольний напій), які не віднесені до алкогольних напоїв і розпивання яких у громадських місцях заборонено.

Наприклад, Л. Л. Попов та Л. М. Розін під появою у громадських місцях у нетверезому стані, що ображає людську гідність та суспільну мораль, розуміють поведінку людини в стані сп'яніння, явно порушує загальноприйняті норми (нецензурні висловлювання чи жести, грубі вигуки, настирливе розбещення громадян тощо); коли кривдник має непристойний вигляд, що викликає огиду і відразу (брудний, мокрий, розстебнутий одяг тощо); внаслідок сп'яніння обличчя повністю або значною мірою втратило орієнтацію (безцільно стоїть або безцільно пересувається з місця на місце, у неї порушена координація рухів, звідси нестійкість, нестійка хода) п'яна повністю безпорадна (без свідомості) [57, с.107].

Сам факт перебування конкретної особи в будь-якому громадському місці в нетверезому стані означає, що порушник принижує свою людську гідність, зневажає суспільну мораль. Ми згодні з думкою Д.М. Бахрах, який зазначає, що «діяння нетверезого кваліфікуються як адміністративне правопорушення, якщо він перебуває в громадському місці в непристойному стані, що викликає огиду та огиду серед інших» [14, с.22]. Так як не слід притягувати до

адміністративної відповідальності лише за сам факт перебування в нетверезому стані в громадському місці, якщо поведінка особи гідна. Отже, якщо в діянні нетверезої особи немає хоча б однієї з ознак, названих у законі «образа людської гідності чи суспільної моралі», то складу злочину немає.

Не залишив поза увагою законодавець і суспільну небезпеку цих діянь, оскільки кваліфікаційними ознаками є їх подвійна повторність та послідовне підвищення рівня санкцій від попередження до адміністративного арешту.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується як умислом, так і необережністю.

Будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку, може бути суб'єктом такого правопорушення, як розпивання алкоголю в громадських місцях та перебування в нетверезому стані в громадських місцях. Соціальна шкода цього правопорушення полягає насамперед у його значній поширеності. Як показує статистика, до адміністративної відповідальності за статтею 178 КУпАП щорічно притягується понад 50% осіб із загальної кількості адміністративних правопорушників, з яких 20% є неповнолітніми, як у науковій літературі, так і в медичній практиці, виправдовується думка, що алкоголь навіть у малих дозах дуже негативно впливає на психологічний розвиток неповнолітніх і згодом викликає у них різні психічні розлади, є підставою для вчинення інших правопорушень, у тому числі злочинів.

Таким чином, кваліфікація адміністративних правопорушень має як практичне, так і теоретичне значення і необхідна для:

- 1) систематичного уявлення про структуру протиправних дій, вчинених неповнолітніми;
- 2) з'ясування особливостей окремих груп адміністративних правопорушень, вчинених неповнолітніми;
- 3) розуміння особливостей провадження у справах про адміністративні

правопорушення неповнолітніх; 4) визначення можливості застосування заходів впливу або дисциплінарних стягнень за певні правопорушення.

2.2. Особливості застосування адміністративної відповідальності до неповнолітніх

Як зазначалося в попередніх питаннях магістерської роботи, «до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу» (ст. 24-1) або адміністративні стягнення (ст. 24). Пріоритетність законодавця у застосуванні заходів впливу до неповнолітніх, з одного боку, свідчить про гуманність національного законодавства та його відповідність міжнародним стандартам, а з іншого - визначає важливість впливу освіти на осіб віком з шістнадцяти та вісімнадцяти осіб, які вчинили адміністративні правопорушення.

Аналіз статті 13 КУпАП дозволив зробити наступні висновки: по-перше, до неповнолітніх, як правило, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП.

По-друге, за таке правопорушення, як «Злісна непокоря законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону, військовослужбовця» (185) неповнолітніх, таке адміністративне стягнення передбачено. застосовано у вигляді штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправних робіт на строк від одного до двох місяців з утриманням двадцяти відсотків заробітку. Слід зазначити, що санкція цієї статті також передбачає такий вид адміністративного стягнення у вигляді

адміністративного арешту, однак відповідно до статті 32 щодо неповнолітніх воно не застосовується.

По-третє, за такі правопорушення, як: «1) незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах; 2) дрібне розкрадання державного або колективного майна; 3) порушення водіями правил експлуатації транспортних засобів, правил користування ременями безпеки або касок; 4) робота водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах; 5) перевищення швидкості водіями транспортних засобів, недотримання сигналів управління дорожнім рухом, порушення правил дорожнього руху та інших правил дорожнього руху; 6) участь водіїв мотоциклів та інших транспортних засобів у груповому русі, зупинці чи стоянці; 7) нездатність водіїв зупинитися, покинути місце дорожньо-транспортної пригоди; 8) перешкоджання огляду транспортних засобів; 9) порушення водіями транспортних засобів правил проїзду на залізничних переїздах; 10) порушення водіями правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажів, доріг, дорожніх споруд чи іншого майна; 11) неподання транспортних засобів співробітниками поліції і медичних працівників, а також ненадання військової техніки посадовим особам Військово-правоохоронної служби в Збройних Силах України; 12) інші порушення правил дорожнього руху; 13) управління транспортними засобами особами, які не мають права керувати транспортними засобами, або водіями, які не мають або не скористався для перевірки відповідні документи; 14) порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами, екіпажами та іншими особами; 15) управління транспортними засобами або суднами особами в нетверезому стані; 16) дрібне хуліганство; 17) стрільба з вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї в населених пунктах і

місцях, не призначених для цієї мети або з порушенням встановленого порядку; 18) порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї; 19) порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної та пневматичної зброї і боєприпасів; 20) порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил його реєстрації; 21) ухилення від продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї та боєприпасів; 22) порушення працівниками підприємств (організацій) торгівлі порядку реалізації вогнепальної, холодної або пневматичної зброї та боєприпасів; 23) порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або транспортування вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї та боєприпасів (ст. 13 КУпАП)»[33], суддя може застосувати заходи впливу або адміністративні стягнення, що Тобто він має право на так звану «альтернативу» у виборі міри відповідальності при розгляді вищезазначених правопорушень. На нашу думку, правопорушення, передбачені статтями 190-195 КУпАП (суб'єктами яких є об'єкти дозвільної системи, відповідно, пункти 18-23 у наведеному переліку), слід виключити зі ст.13. КУпАП, оскільки особа віком 16-18 років фактично не може бути суб'єктом таких правопорушень.

По-четверте, враховуючи те, що вчинення правопорушення неповнолітнім є пом'якшувальною обставиною, суди застосовують мінімальний розмір адміністративних стягнень.

По-п'яте, за вчинення правопорушень неповнолітній: 1) позбавляється якогось суб'єктивного права (позбавлення права керувати транспортними засобами); 2) обмежений у правосуб'єктності (виправні роботи); 3) на нього покладаються особливі обов'язки (публічно чи в іншій формі просити прощення у потерпілого); 4) зазнає морального впливу (попередження; догана або сувора догана).

Як зазначено А.Б.Агаповим, „ адміністративні покарання виникли в стародавньому праві ... Римське право відрізняло проступки, за вчинення яких передбачалося покарання, від злочинів, які завжди визначалися тільки законом. Уповноваженим було надано право накладення адміністративних стягнень [2, с.11-12]. За словами Д.М. Лук'янець, який зосередився на аналізі нормативних актів XVIII - XX століть, в яких визначені види відповідальності: протиправні дії і перерахування штрафів, серед яких переважаючими були штрафи, конфіскація, арешт »[41, с. 16].

Згідно зі статтею 23 чинного Кодексу про адміністративні правопорушення, адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою: 1) виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі дотримання законодавства України. , Згідно з правилами гуртожитку; 2) запобігання нових правопорушень як правопорушником, так і іншими особами (загальна та індивідуальна профілактика). З огляду на те, що профілактика є вузькою категорією і охоплюється таким поняттям, як «попередження злочинності», в даній статті було б доцільно замінити слово «попередження» на «попередження».

Отже, головною метою як адміністративних стягнень, так і заходів впливу до неповнолітніх є їхнє виховання, тобто формування у них звичок законослухняної поведінки. Тут ми погоджуємося з думкою А.Т. Комзюк, який зазначає, що «виховний вплив на порушника справляє як сам факт накладення на нього адміністративного стягнення, так і спеціальні виховні заходи, які застосовуються до нього під час виконання деяких стягнень» [36, с.27-28]. Мета попередження вчинення правопорушником та іншими особами нових правопорушень досягається в основному за рахунок ставлення, яке утримує нестабільних осіб від вчинення адміністративних правопорушень [36, с.28]. Отже, необхідно відрізнити мету запобігання (запобігання)

адміністративній відповідальності від мети запобігання (запобігання) застосуванню адміністративних стягнень або заходів впливу, де мета запобігання (запобігання) адміністративній відповідальності є ширшою за змістом, оскільки засвідчується статтею 1 КУпАП [33].

В адміністративно-правовій науці адміністративні стягнення розглядаються як: 1) елемент інституту адміністративної відповідальності [5, с. 94], Як зазначено у статті 23 КУпАП України, яка передбачає, що адміністративні стягнення є мірою відповідальності [33]; 2) санкції адміністративно-правової норми [32, с. 41]; 3) як форма державного примусу [57; 36 та ін.].

Вчені-спеціалісти в галузі адміністративного права класифікують адміністративні стягнення за такими критеріями: 1) за тривалістю одноразового стягнення (конфіскація, попередження, штраф) довгострокових стягнень (адміністративний арешт, позбавлення спеціальних прав, виправні роботи); 2) за нормативною визначеністю: основні та додаткові; 3) по суті (характеру): покарання морального характеру; матеріальна природа; моральний і матеріальний характер; 4) за предметом застосування: ті, що застосовуються лише судом (конфіскація, адміністративний арешт, виправні роботи), ті, які можуть застосовуватися іншими підсудними органами; 5) залежно від нормативного закріплення: передбачені Кодексом про адміністративні правопорушення; ті, що закріплені в інших законодавчих актах [5; 31; 14; 2].

На нашу думку, мета такого різноманіття адміністративних стягнень полягає в тому, що воно дозволяє диференційовано підходити при виборі конкретного адміністративного стягнення, індивідуалізувати можливість покарання кожного правопорушника залежно від обставин вчинення правопорушення.

До ознак адміністративних стягнень ми відносимо: 1) державно-примусовий характер, оскільки навіть їх виховний характер полягає у

примусовому впливі держави на правопорушників; 2) специфічне коло суб'єктів їх застосування, серед яких переважають позасудові; 3) особливий порядок їх застосування.

Що стосується заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх, то статті 24-1 включають такі, як: 1) обов'язок публічно чи в іншій формі просити прощення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, або під нагляд педагогічного чи трудового колективу за їх згодою, а також окремим громадянам за їх бажанням. Законодавець розглядає їх як заходи адміністративної відповідальності. У науковій літературі зазначається, що ці «заходи мають носити виховний характер, адміністративні стягнення не визнаються» [82, с.202], з чим ми повністю згодні. На нашу думку, ці заходи примусу є санкцією, негативною оцінкою станом поведінки неповнолітніх, які порушують правові норми. Крім того, законодавець встановив певну норму, згідно з якою особи не підлягають карним адміністративним санкціям - штрафу, а санкціям зовсім іншого порядку - виховним, спрямованим на виховання, перевиховання особи.

За даними Верховного Суду України, лише за перше півріччя 2020 року заходи впливу, передбачені статтею 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, застосовано до суду щодо понад 6 тисяч неповнолітніх.

Спробуємо розрізнити заходи впливу та адміністративні стягнення. Отже, на відміну від адміністративних стягнень, заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, не є каральними, «каральними» санкціями, а мають суто виховно-попереджувальний характер. Слід зазначити, що, крім втрат та обмежень, на відміну від міри впливу, адміністративне стягнення тягне за собою стан так званого «адміністративного стягнення» для неповнолітнього, який існує для одного року з дня закінчення виконання стягнення. Правове значення

цього стану полягає в тому, що вчинення нового правопорушення до спливу цього строку тягне за собою посилення відповідальності, а іноді навіть змінюється його характер - визнається злочином. Зокрема, повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особа вже була піддана адміністративному стягненню, визначається у статті 35 обставиною, що обтяжує відповідальність за адміністративне правопорушення.

На відміну від заходів виховного впливу (ст. 24-1), система адміністративних стягнень, передбачена статтею 24 КУпАП, накладається з урахуванням зростання їх тяжкості: 1) попередження; 2) штраф; 3) платний вилучення предмета, який був знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: об'єкт, який був знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; гроші, отримані внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого цьому громадянину (права керування транспортними засобами, права на полювання); позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; 5-1) громадські роботи; 6) виправні роботи; 6-1) громадські роботи 7) адміністративний арешт; 8) арешт із триманням під вартою в гауптвахти. [33]. У свою чергу заходи виховного впливу характеризуються однаковим ступенем вираженості, що пояснюється насамперед тим, що вони виховні.

Крім того, на відміну від заходів впливу, перелік яких є вичерпним, зазначена система адміністративних стягнень, передбачена статтею 24 КУпАП, може бути доповнена іншими законодавчими актами, про що зазначено у ч. 3 ст. 24 Кодексу про адміністративні правопорушення.

Одним із аспектів, за яким адміністративні стягнення відрізняються від заходів впливу, є те, що перше може бути основним і додатковим (компенсований арешт і конфіскація - можуть

застосовуватися як основні, так і як додаткові). У свою чергу, заходи впливу можуть бути лише базовими.

Розглянемо сутність та особливості кожного із застосованих до неповнолітніх адміністративних стягнень та виховних заходів. Так, згідно зі статтею 26 КУпАП, попередження як міра адміністративного стягнення виносяться у письмовій формі. Під попередженням слід розуміти притягнення до відома правопорушника, його поведінка має бути асоціальною, а норма адміністративного права передбачає відповідальність за це, а також припинення вчинення такого проступку. Попередження вважається лише тоді адміністративним стягненням, якщо воно оформлене в письмовій формі. У випадках, передбачених законом, попередження фіксується іншим встановленим способом. Бувають випадки, коли постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виносяться за відсутності правопорушника. Потім протягом 3 днів йому мають вручити копію указу, про що має бути зроблена відповідна відмітка у справі.

Інший вид адміністративного стягнення - штраф є найпоширенішим видом адміністративного стягнення. Термін «штраф» має давнє походження, у перекладі з німецької мови «Strafe» означає покарання, стягнення, покарання за провину чи проступок. Статтею 27 КУпАП України передбачено, що штраф - це грошове стягнення, накладене на громадян та посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках та в розмірі, встановленому цим Кодексом та іншими законами України. Розмір штрафів залежить від: 1) офіційно встановленого неоподаткованого мінімуму доходів громадян (наприклад, за Кодексом про адміністративні правопорушення мінімальний розмір штрафу становить 0,1 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, максимальний – 300 неоподаткованих мінімуми [33] 2) розмір плати за проїзд залежно від виду транспорту, на якому був безквитковий проїзд (наприклад, ст. 135 КУпАП передбачає десять -

двадцять у розмірі від вартості проїзду) 3) офіційно встановлений мінімальний розмір оплати праці.

Зазначимо, що визнаючи вчинення неповнолітнім адміністративного правопорушення обставиною, що пом'якшує покарання, судді призначають мінімальний розмір штрафу.

Штраф повинен бути сплачений порушником не пізніше 15 днів з дня вручення постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження чи протесту на таке рішення - не пізніше п'ятнадцяти днів з дня повідомлення про відмову від скарги чи протесту без задоволення.

Відповідно до статті 28 КУпАП безоплатне вилучення предмета, що був знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду та подальшій реалізації з передачею виручених коштів колишній власник за вирахуванням витрат на реалізацію арештованого об'єкта. Вилучені предмети на підставі розпорядження про компенсаційне вилучення уповноваженим органом (посадовою особою) реалізуються в комунальних магазинах або в інших спеціально відведених для цього магазинах за місцезнаходженням майна. Таким чином, суть цього стягнення полягає в позбавленні неповнолітнього правопорушника права володіння предметом, який він використовує протиправно або з порушенням загальнообов'язкових правил користування, встановлених законом. Як правило, це: предмети, навмисно придбані для використання у виробничих потребах, які вивезені або вивезені з території, що зазнала радіоактивного забруднення (ст. 46-1); транспортні засоби (ст. 121); зброя та боєприпаси (191).

У статті 29 КУпАП під конфіскацією розуміється примусова безоплатна передача за рішенням суду у власність держави предмета, який був знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Вилучено може бути лише річ, яка

перебуває у приватній власності правопорушника, якщо інше не встановлено законами України. Порядок застосування конфіскації, перелік предметів, що не підлягають конфіскації, встановлюються цим Кодексом та іншими законами України. Однак слід зазначити, що контрабандні речі вилучаються незалежно від того, встановлено їх власника чи ні. Відповідно до частини 2 статті 29 КУпАП конфіскація вогнепальної зброї, бойових припасів та іншої мисливської зброї не може застосовуватися до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Зазначимо, що відповідно до вимог частини шостої статті 41 Конституції України «конфіскація особистого майна громадян може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом» [37]. Проте, як стверджує Ю.Ф. Кравченко свого часу зазначав, що «серед 32 тис. справ про конфіскацію особистого майна громадян органами внутрішніх справ прийнято рішення по 13 тис. справ», що суперечить Конституції України.

Іншим адміністративним стягненням, яке може бути застосовано до неповнолітніх, є позбавлення цього громадянина спеціального права, яке застосовується за грубе або систематичне порушення порядку реалізації цього права (наприклад, керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння, ухилення від проходження іспиту на наявність сп'яніння тощо) терміном до трьох років (ст. 30 КУпАП). Позбавлення права керування транспортними засобами не може застосовуватися до осіб, які використовують ці транспортні засоби в зв'язку з інвалідністю, за винятком випадків керування транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння, а також у разі недотримання вимог поліції зупинити транспортний засіб, залишити з порушенням вимог встановлених правил місце дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухиляючись від знаходження в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

Суть цього адміністративного стягнення полягає в тому, що у правопорушника вилучається відповідний документ, він надає певне право (водійське посвідчення, мисливський квиток тощо).

Відповідно до положень ст. 30-1 КУпАП, громадські роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення у вільний від роботи чи навчання час, безкоштовно суспільно корисної роботи, вид якої визначається місцевим самоврядуванням. -державні органи.

Громадські роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і тривають не більше 4 годин на добу.

Згідно зі статтею 31 Кодексу про адміністративні правопорушення виправні роботи застосовуються на строк до двох місяців з відбуванням за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і утриманням до двадцяти відсотків його заробітку. . державі. Виправні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Як справедливо зазначає А.Т. Комзюк, «використання виправних робіт, крім відрахувань із заробітку, тягне для правопорушника інші правові обмеження: забороняється надавати регулярний відпустку під час виправних робіт; В даний час добровільне звільнення заборонено. "

У статтях 33-40 КУпАП визначено загальні правила та особливості накладення адміністративних стягнень. Так, у статті 33 Кодексу про адміністративні правопорушення зазначено, що стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, встановлених КУпАП та іншими законами України. При призначенні стягнення враховуються характер правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність [33]. Відповідно до статті 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше двох місяців з дня вчинення

правопорушення, а у разі триваючого правопорушення - двох місяців з дня його виявлення [33].

Тепер розглянемо сутність та особливості індивідуальних заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх правопорушників. Отже, обов'язок публічно чи в інший спосіб попросити прощення у потерпілого полягає в тому, що неповнолітній публічно (наприклад, під час судового засідання, за місцем роботи чи навчання потерпілого тощо) просить у нього прощення, під які в одному з розумних словників означають «прохання пробачити» [87, с.75]. Закон передбачає як усні, так і письмові вибачення. Проте дуже ефективною формою вибачення для неповнолітніх є усна, яка висловлюється публічно, в тому числі в залі суду. Таким чином, суть цього заходу впливу полягає в тому, що, з одного боку, він полягає в розкаянні неповнолітнього, який вчинив протиправний проступок, визнанні ним своєї вини, а з іншого, в усвідомленні неповнолітнім елементарних морально-правових правил поведінки.

Відповідно до статті 26 КУпАП попередження як міра адміністративного стягнення виносяться у письмовій формі. В інших випадках фіксується іншим встановленим способом. Зміст попередження полягає в офіційному від імені держави засудженні органами адміністративної юрисдикції протиправної діяльності правопорушника з метою його інформування про неприпустимість подальших таких дій. Цей орган засвідчує негативну оцінку поведінки правопорушника. Порядок виконання наказу про винесення попередження визначається главою 26 КУпАП.

Догана (сувора догана) як захід впливу, що застосовується до неповнолітніх, — це визнання суддею протиправної поведінки неповнолітнього правопорушника. Догана, як і інші заходи впливу, носить особистий і немайновий характер. Таке моральне засудження має

на меті спонукати малолітнього правопорушника до правомірної поведінки.

Наказ про оголошення попередження, догани або суворої догани діє один рік. Міра впливу вважається погашеною, якщо неповнолітній, до якого вона була застосована, протягом цього року не вчинив нового правопорушення. Суддя, який застосував захід впливу, може за своїм розпорядженням скасувати його до закінчення однорічного строку у разі зразкової поведінки неповнолітнього, щодо якого застосовано цей захід впливу.

Передача неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, або під нагляд педагогічного чи трудового колективу за їх згодою, а також окремим громадянам за їх бажанням, покладає на неповнолітнього обов'язок переживати посилену виховний вплив та контроль за поведінкою осіб чи колективів, обраних судом. ... На особу за її згодою або за її бажанням покладається обов'язок нагляду за неповнолітнім правопорушником та проведення з ним виховної роботи. У свою чергу, такий неповнолітній зобов'язаний вжити виховного впливу, заходів нагляду, які до нього застосовуватиме особа, призначена судом. Законом не визначені вимоги до особи, до якої неповнолітня особа може бути віддана під нагляд, або для проведення з нею виховної роботи. Однак це може бути лише повнолітня особа, яка здатна позитивно вплинути на неповнолітнього, має здатність здійснювати відповідні заходи (проживає з неповнолітнім хоча б в одному населеному пункті, позитивно характеризується в побуті та на роботі, може виконувати взяті на себе обов'язки як здоров'я, має відповідні матеріальні засоби тощо). Не виключено, що обов'язок нагляду та проведення виховної роботи покладається на батьків неповнолітнього правопорушника. Однак, якщо батьки належним чином не виконали своїх обов'язків щодо того, що стало причиною проступку неповнолітніх, то не рекомендується передавати його таким батькам під

нагляд та для виховання. Так, у п. 6 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 1995 р. № 21 «Про практику застосування примусових заходів виховного характеру» зазначено, що «передача неповнолітнього під ст. нагляд за батьками або особами, які їх замінюють, дозволяється лише за наявності даних про їх здатність надавати на нього виховний вплив та постійний контроль за його поведінкою» [34].

Цей захід впливу передбачає передачу неповнолітнього під нагляд педагогічного або трудового колективу. Однак слід погодитися з В.П. Махоткін, який зазначає, що в сучасних умовах, наявності аномалій морального та суспільно-політичного характеру, вже неможливо, як це було прийнято раніше в наказі громадської комісії за партійною чи профспілковою лінією, нав'язувати обов'язок працівника по функції наставника, вихователя [46, с. 317-318]. Більше того, в умовах комерціалізації навчання та не виплати заробітної плати вчителям школа втратила, поряд з повагою до себе, можливість контролювати поведінку учнів. А серед простих громадян важко знайти людину, яка б погодилася використати свій вільний час для спостереження за чужою дитиною.

Дія рішення судді про передачу неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, або під нагляд педагогічного, трудового колективу за їх згодою, а також окремих громадян за їх клопотанням може бути зупинено за у будь-який час самим суддею на вимогу цих осіб чи організацій, якщо неповнолітній довів своє виправлення зразковою поведінкою та сумлінним ставленням до роботи та навчання.

Підсумовуючи цей підрозділ, вважаємо за доцільне переглянути перелік заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх. Про необхідність перегляду заходів впливу, передбачених статтею 24-1 КУпАП, що застосовуються до неповнолітніх, свідчать як дані нашого опитування, так і судова статистика. Так, більше 70% із 34 опитаних

нами суддів відзначили, що такі заходи впливу, як зобов'язання публічно чи в іншій формі попросити прощення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана неефективні як засіб впливу. Крім того, такі заходи впливу, як догана (сувора догана), більш характерні для дисциплінарної відповідальності, і повинні бути належним чином замінені такими заходами впливу, як:

1) розголошення відомостей про вчинення неповнолітнім адміністративного правопорушення, що є формою зовнішнього осуду протиправної діяльності неповнолітнього;

2) обмеження дозвілля та встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього полягатимуть у забороні відвідування певних місць, використання окремих форм дозвілля, у тому числі пов'язаних з керуванням транспортним засобом, обмеження перебування за межами місця проживання. протягом певного часу доби, подорожі в інші райони без дозволу спеціалізованого державного органу, зобов'язання з'явитися на реєстрацію;

3) зобов'язання відвідувати програми підготовки правоохоронних органів із встановленням днів, тривалості та часу початку та закінчення занять, а також установ;

4) громадські роботи, які полягають у виконанні правопорушником безоплатних громадських робіт у вільний від роботи чи навчання час. Крім того, цей захід є не тільки мірою покарання, а й виконує виховну функцію, виробляючи у підлітків певне ставлення до праці.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження, проведеного на основі аналізу чинного законодавства України та практики його застосування, теоретичного осмислення численних наукових праць у різних галузях юриспруденції, ми сформулювали низку висновків деяких пропозицій та рекомендацій, спрямовані на вдосконалення теоретико-правових засад адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Основні результати, отримані в результаті проведеного дослідження, включають:

1. Обґрунтовано, що психолого-віковий розвиток особистості неповнолітнього є тими критеріями, які, з одного боку, визначають здатність особи бути учасником певних правовідносин, у нашому випадку тих, що виникають у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення, навпаки, вказують на індивідуальні (особисті) його ознаки.

2. Адміністративна відповідальність неповнолітніх як спеціальних суб'єктів визначається як примусове застосування суддями районних, міськрайонних, міських чи міськрайонних судів заходів впливу, а в деяких випадках адміністративних стягнень, які тягнуть за собою тяжкі наслідки, зазвичай морального характеру і накладаються на підставах і в особливому порядку, встановлених нормами адміністративного права.

3. До особливостей адміністративної відповідальності неповнолітніх належать: 1) виховний і, як правило, нематеріальний характер; 2) за вчинення адміністративних правопорушень в окремих випадках неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах (у разі вчинення дрібних крадіжок, порушення правил дорожнього руху, дрібного хуліганства, стрільби з вогнепальної зброї в населених пунктах,

злісної непокори законне прохання чи розпорядження поліцейського та порушення правил поведження зі зброєю та боєприпасами).

Однак у цих випадках не виключається застосування заходів, передбачених статтею 24-1, якщо з урахуванням характеру правопорушення та особи правопорушника доцільно застосувати до нього ці заходи. Винятком з цього правила є вчинення неповнолітнім злісної непокори законному наказу чи вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону, військовослужбовця (ст. 185 Кодексу). адміністративних правопорушень); 3) до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт, як зазначено у статті 32 КУпАП; 4) справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, розглядаються суддями районних, районних у місті, міському чи міськрайонних судах, які мають право притягнути цю категорію суб'єктів до адміністративної відповідальності, тому , адміністративна відповідальність неповнолітніх носить лише судовий характер; 5) вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність; 6) якщо під час вчинення адміністративного правопорушення шкоди заподіяно неповнолітньому, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а розмір шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати її усунути її своєю працею; 7) інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, а потерпілий, який є неповнолітніми або особами, через свої фізичні чи психічні вади не може самостійно реалізувати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право бути представленими їх законними представниками (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники) 8) з метою встановлення стану загального розвитку неповнолітнього, рівня

його розумової відсталості та з'ясування питання, чи міг він у повній мірі усвідомлювати значення своїх дій і наскільки міг би керувати ними, може бути проведено експертне обстеження фахівців у галузі дитячої та підліткової психології, або ці питання можуть бути схвалені експертом - психіатром; 9) невдача особи на момент вчинення адміністративного правопорушення до шістнадцяти років є обставиною, яка виключає провадження у справі про адміністративне правопорушення.

4. Адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми, можна класифікувати за такими критеріями: 1) залежно від об'єкта посягання: адміністративні правопорушення, що посягають на майно; адміністративні правопорушення на транспорті, у сфері дорожніх споруд та зв'язку; адміністративні правопорушення у сфері житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою; адміністративні правопорушення, що порушують громадський порядок та громадську безпеку; адміністративні правопорушення з порушенням встановленого порядку господарювання тощо; 2) за результатами: правопорушення з матеріальним складом; адміністративні правопорушення з формальним складом; 3) за способом здійснення: тривале правопорушення; триваюча правопорушення; 4) у формі вини як психічного ставлення особи до вчиненого нею суспільно шкідливого впливу та його наслідків: правопорушення вчинено з умислом; правопорушення вчинено з необережності; 5) за можливості застосування заходів впливу або адміністративного стягнення: правопорушення за застосовані лише заходи впливу передбачені статтею 24-1 КУпАП; правопорушення, за які можуть бути застосовані або заходи впливу, або адміністративні стягнення (статті 44, 51, 121-127, частини перша та друга статті 130, статті 173, 174, 185, 190-195 КУпАП). право судді; правопорушення, за яке застосовується лише адміністративне стягнення (ст. 185); 6) за поширеністю (поширеністю) серед неповнолітніх.

5. Профілактика адміністративних правопорушень неповнолітніх визначається як система різноманітних видів діяльності та діяльності спеціально визначених суб'єктів, як державних, так і громадських, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень неповнолітніх, та як це має спричинити правопорушення цієї категорії осіб або сприяння цьому.

6. Пріоритетність законодавця у застосуванні заходів впливу до неповнолітніх, з одного боку, свідчить про гуманність вітчизняного законодавства та його відповідність міжнародним стандартам, а з іншого, визначає важливість виховного впливу на осіб між шістнадцяти-вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення.

7. Адміністративне провадження у справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх визначається як частина адміністративного процесу, це сукупність врегульованих адміністративно-процесуальними нормами послідовних дій уповноважених суб'єктів, спрямованих на своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин уповноважених осіб. кожне правопорушення, вчинене неповнолітнім, виховуючи його в дусі дотримання законодавчих і підзаконних актів.

Відповідно до рекомендацій, варто звернути увагу на те, що такі заходи впливу, як догана (сувора догана), більш характерні для дисциплінарної відповідальності, і їх слід належним чином замінити такими заходами впливу, як:

1) розголошення відомостей про вчинення неповнолітнім адміністративного правопорушення, що є формою зовнішнього осуду протиправної діяльності неповнолітнього;

2) обмеження дозвілля та встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього полягатимуть у забороні відвідування певних місць, використання окремих форм дозвілля, у тому числі пов'язаних з керуванням транспортним засобом, обмеження перебування

за межами місця проживання. протягом певного часу доби, подорожі в інші райони без дозволу спеціалізованого державного органу, зобов'язання з'явитися на реєстрацію;

3) зобов'язання відвідувати програми підготовки правоохоронних органів із встановленням днів, тривалості та часу початку та закінчення занять, а також установ;

4) громадські роботи, які полягають у виконанні правопорушником безоплатних громадських робіт у вільний від роботи чи навчання час. Крім того, цей захід є не тільки мірою покарання, а й виконує виховну функцію, розвиваючи у підлітків позитивне ставлення до праці.

8. Крім того, на нашу думку важливим аспектом у профілактиці правопорушень вчинюваних неповнолітніми є притягнення до адміністративної відповідальності батьків за неналежне виховання, що на нашу думку слугуватиме прикладом для інших батьків більше уваги приділяти вихованню дітей стосовно поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеева Е.А. Юридическая ответственность в государственном управлении. *Правоведение*. 1986. № 5. С.67 – 72.
2. Административная ответственность: Учебник / Агапов А.Б. Москва: Статут, 2000. 250 с.
3. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ України у 2016-2018 році. Аналітично–статистичний збірник: законність, статистика, практика. Київ: МВС, 2019. 54 с.
4. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник / Під заг. ред. І.П. Голосніченка, Я.Ю. Кондратьєва. Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1995. 177 с.
5. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і фак. / За ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2000. 520 с.
6. Алексеев С.С. Проблемы теории права: Курс лекций в 2 т. Свердловск, 1972. Т.1. Основные вопросы общей теории социалистического права. 371 с.
7. Алексеева О. В. Адміністративна відповідальність серед інших видів юридичної відповідальності за правопорушення неповнолітніх в Україні: призначення та особливості. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2015. Вип. 2. - С. 166-172. URL:: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2015_2_21 (дата звернення: 08.09.2021)
8. Алексеева О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративної відповідальності за правопорушення неповнолітніх. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. -2015. Вип. 14(1). С. 93-96. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_14\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_14(1)_28) (дата звернення: 08.09.2021)

9. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. Москва: Изд-во Ленинградского университета, 1968. 339 с.
10. Андреева Г.М. Социальная психология: Учебник. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: МГУ, 1988. 480 с.
11. Антонян Ю. М. Психология убийства. Москва: Юрист, 1997. 304 с.
12. Антонян Ю.М. Изучение личности преступника: Учебное пособие. – Москва: ВНИИ МВД СССР, 1982. 79 с.
13. Бахрах Д.Н. Административная ответственность граждан в СССР. Свердловск: Урал. ун-т, 1989. 204 с.
14. Бахрах Д.Н. Административно-правовые меры борьбы с пьянством. М.: Юрид. лит, 1986. 170 с.
15. Бачило И.Л., Щекочихин П.Г., Катричев С.В. Ответственность в управлении / отв. ред. А.Е. Лунёв, Б.М. Лазарев. Москва: Наука, 1985. 303 с.
16. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. 3-е изд. Москва: Юриспруденция, 2000. 528 с.
17. Гаєвський Б.А. Українська політологія (концептуальні засади): Навч. посібник. Київ: МАУП, 1994. 144 с.
18. Герасименко Є. Суб'єкт адміністративного проступку. *Право України*. 1999. № 4. С. 41-44.
19. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. Навч. пос. Київ, 1995. 78 с.
20. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. Москва, 1955. Т. 2. 777 с.
21. Дедков Л.Л. Советское административное законодательство на страже общественного порядка. Минск, 1971. 105 с.
22. Додин Є.В. Административная деликтология. Одесса.: АО БАХВА, 1997. 112 с.

23. Дорогих Н.М. Административно-правовые меры по преодолению пьянства и алкоголизма. К.: Вища школа, 1988. - 256 с.
24. Еникеев М.И. Юридическая психология: Учебник для вузов. Москва: Норма: Изд. группа "Норма Инфра", Москва: 2000. 502 с.
25. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Київ: Наукова думка, 1983. Т. 1: А Г. 631 с.
26. Зелинский А.Ф. Криминология: Курс лекций. Харків: Прапор, 1996. 260 с.
27. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів: затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України № 622 від 21 серпня 1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 42. Ст. 1574.
28. Інформаційний бюлетень поліції громадської безпеки. Київ: МВС, 2020. 34 с.
29. Карпюк Г. Кожен десятий злочин - за підлітками. *Іменем Закону*. № 45. С.8-11.
30. Касьянов В.В. Нечипуренко В.Н. Социология права. Ростов/н/Д.: Феникс, 2002. 480 с.
31. Коваль Л.В. Административно-деликтное отношение. Київ: „Вища школа”, 1979. 230 с.
32. Коваль Л.В. Адміністративне право України. Київ: Основи, 1994. 154 с.
33. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс, Закон України Відомості від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print> (дата звернення: 05.09.2021)

34. Коментар судової практики в кримінальних та адміністративних справах. Постанови пленуму верховного суду України (1995-1997) / Відповідальний редактор В.Т.Маляренко. Київ: Юрінком інтер, 1998. 288 с.

35. Комзюк А.Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції України: Дис...доктора юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2002. 408 с.

36. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія / За заг. ред. проф. О.М.Бандурки. Харків: Вид-во Нац.ун-ту внутр.справ, 2002. 336с.

37. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.09.2021)

38. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

39. Кучер Г.И. Хулиганству - бой. Москва: Юрид. лит, 1986. 49 с.

40. Лавріненко О.В. Правовий та соціальний захист жінок як суб'єктів службово-трудова правовідносин. *Дотримання прав жінок та завдання правоохоронних органів України: Збірник наук. статей*. Харків-Київ: Ла Страда-Україна, 1999. С. 157-168.

41. Лук'янець Д.М. Підстави адміністративної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності: Автореф: дис.. канд. юр. наук: 12.00.07 / НАН України, Ін-т держави і права ім. Корецького, Київ. 2000. 19 с.

42. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. 2001. 220 с.

43. Луняк М.О. Кримінологічна характеристика психології злочинця та профілактика насильницьких злочинів: Навчальний посібник. Ніжин:Видавництво НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2004. 91 с.
44. Малєин Н.С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. Москва: Юрид. лит., 1985. 192 с.
45. Матеріали Міжнародної науково практичної конференції „Девіантна поведінка неповнолітніх і молоді: можливість впливу”. Харків, 1994. С.19-21.
46. Махоткин В.П. Преступления, не представляющие большой общественной опасности (уголовно-правовое и криминологическое исследование): Дисс... канд. Юрид. наук: 12.00.08. Москва. 1999. 473 с.
47. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине. Учебное пособие. Харків: „Одиссей”, 2004. 272 с.
48. Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В.В. Лазарева. - 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2001. 520 с.
49. Общая теория права: Учебник для юридических вузов / Ю.А. Дмитриев, И.Ф. Казьмин, В.В. Лазарев и др.; Под общ. ред. А.С. Пиголкина. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1996. 384 с.
50. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю.Шведовой. Москва: Мысль, 1984. 950 с.
51. Ойгензихт В.А. Мораль й право. Душанбе: Дошши, 1987. 121 с.
52. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навчально-методичний посібник. Київ, 1996. 352 с.
53. Особливості попередження адміністративної деліктності неповнолітніх. Митна справа. 2014. № 4(2). С. 132-137. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_4\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_4(2)_24) (дата звернення: 09.09.2021)

54. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія. Львів: Львівський ін-т внутр. справ при Укр. акад. внутр. справ, 1995. 312 с.

55. Політологія: Навч. посіб. для вуз. / Упоряд. та ред. М. Сазонова. Харків: Фоліо, 1998. 735 с.

56. Політологія: наука про політику / Під заг. ред. проф. В.Г.Кременя, проф. М.І.Горлача. Вид-ня третє, виправлене і доповнене. Київ-Харків. „Едінорог”, 2001. 640 с.

57. Попов Л.Л., Розин Л.М. Общественность в борьбе с пьянством // Правовые меры борьбы с пьянством. Москва, 1987. 328с.

58. Правил користування місцевим телефонним зв'язком: Затверджені Постановою Кабінету Міністрів України № 385 від 22 квітня 1997 р. *Урядовий кур'єр*. 1997. 26 квітня.

59. Приходьмо К.М. Рассмотрение материалов о мелком хулиганстве несовершеннолетних. *Советская юстиция*, 1971. № 18. С.7-15.

60. Про затвердження Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1994 р. № 198. *Урядовий кур'єр*. 1994. 4 квітня.

61. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. №770. *Офіційний вісник України*. № 19. 2000. 112 с.

62. Про затвердження Правил дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. *Офіційний вісник України*. 2001. № 41. Ст. 1852.

63. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр#Text> (дата звернення: 16.09.2021)

64. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.

65. Про практику застосування судами України законодавства у справах про розкрадання державного та колективного майна на підприємствах і в організаціях агропромислового комплексу: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27 березня 1987 р. URL: www.rada.kiev.ua (дата звернення: 05.09.2021)

66. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 5 лютого 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 16. Ст. 168.

67. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 26 квітня 2002 URL: www.rada.kiev.ua (дата звернення: 19.09.2021)

68. Про схвалення Концепції Державної програми подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006-2010 роки: Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. № 503 *Урядовий кур'єр*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/503-2005-p#Text> (дата звернення: 06.09.2021)

69. Про хід виконання судами України вимог законодавства, спрямованого на подолання пияцтва і алкоголізму, викоренення самогоніваріння, а також керівних постанов Пленуму Верховного Суду України з цього питання: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 24 червня 1988 р. *Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах*. Харків: Одіссей, 2000. 448 с.

70. Протасов В.Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства: Вопросы и ответы. Москва: Новый Юрист, 1999. 240 с.

71. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Київ: Юрінком, 1994. 236 с.

72. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права і держави. Навч. посібн., вид. 3-є, зі змінами і доп. Київ: ІСДО, 1995. 172 с.
73. Рущенко І.П. Соціологія: курс лекцій. Харків: Ун-т внутрішніх справ, 1996. 210 с.
74. Самощенко М.С., Фарукшин М.С. Ответственность по советскому законодательству. Москва: Юрид. лит., 1971. 240 с.
75. Санталов А.И. Теоретические вопросы уголовной ответственности. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1982. 97 с.
76. Селецкий А.И., Тарарухин С.А. Несовершеннолетние с отклоняющимся поведением. К.: Вища школа, 1981. – 238 с.
77. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
78. Социальная профилактика правонарушений: советы, рекомендации. Практическое пособие /Отв. Ред. Д.А. Керимов/, Москва: Юр. лит. 1989. 254 с.
79. Социология преступности (Современные буржуазные теории): Сборник статей /Под ред. Проф. Б.С. Никифорова. Москва: Прогресс, 1966. 368 с.
80. Соціальна філософія: Короткий енциклопедичний словник / В.П.Андрущенко, М.І.Горнач (загал. ред.). Київ: Рубікон, 1997. 400 с.
81. Стависский П.Р. Проблемы материальной ответственности в советском трудовом праве. Киев–Одесса: Вища школа, 1982. 183 с.
82. Стрельченко О. Г. Природа адміністративної деліктності неповнолітніх. Митна справа. 2014. № 2(2.1). С. 200-205. URL:: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_2\(2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_2(2) (дата звернення: 12.09.2021)
83. Сурилов А. В. Теория государства и права. Киев – Одесса: Вища школа, 1989. 439 с.
84. Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. М.: Юристъ, 1997. 672 с.

85. Теория государства и права. Учебник, / Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. Москва: НОРМА-ИНФРА, 1998. 559 с.
86. Теория государства и права: Учебник для вузов. 2-е изд., изм. и доп. / Под ред. проф. В.М. Корельского и проф. В.Д. Перевалова.: Издат. группа НОРМА –ИНФРА Москва, 2000. 435 с.
87. Тлумачний словник української мови. / Укладачі Ковальова Т.В., Коврига Л.П. Харків: Синтекс, 2005. 672 с.
88. Фрейеров О. Возрастной критерий уголовной ответственности. *Социалистическая законность*. 1968. № 12. С. 38–42.
89. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: В 6 т. Київ: Видавництво „Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 1998. Т. 1. С.45-46.
90. Шестаков Д.А. Криминогенная семья и формирование агрессивности. *Виктимологические проблемы борьбы с преступностью*. Сборник научных трудов. Иркутск: Иркутский гос. университет, 1988. С.63-64.
91. Шиханцов Г.Г. Юридическая психология: Учебник для вузов / Отв. ред. В.А. Томсилов. Москва: Зерцало, 2000. 344с.
92. Юсупов В.А. Теория административного права. Москва: Юрид. лит., 1985. 160 с.
93. Якуба О.М. Административная ответственность. Москва: Юрид. лит., 1972. 152 с.